

KRETANJE BDP-A U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPJEŠNOST POSLOVANJA BANAKA

Parlov, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:252945>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-24**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

KRETANJE BDP-A U REPUBLICI HRVATSKOJ I
USPJEŠNOST POSLOVANJA BANAKA

Mentor:

prof. dr. sc. Ivica Filipović

Student:

Matej Parlov, univ. bacc. oec.

Split, kolovoz 2019.

SADRŽAJ

| | |
|--|----|
| 1. UVOD | 1 |
| 1.1. Definicija problema istraživanja | 1 |
| 1.2. Cilj rada | 2 |
| 1.3. Metode rada..... | 3 |
| 1.4. Struktura rada | 4 |
| 2. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD I BANKE U REPUBLICI HRVATSKOJ | 5 |
| 2.1. Pojam bruto domaćeg proizvoda i komponente | 5 |
| 2.1.1. Mjerenje BDP-a..... | 8 |
| 2.1.2. Kretanje bruto domaćeg proizvoda u državama EU-28 | 11 |
| 2.1.3. Kretanje bruto domaćeg proizvoda u Republici Hrvatskoj | 13 |
| 2.2. Banke u Republici Hrvatskoj | 16 |
| 2.2.1. Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj | 16 |
| 2.2.2. Definicija banaka..... | 19 |
| 2.2.3. Praćenje poslovanja banaka | 21 |
| 2.2.4. Obilježja poslovanja banaka u Republici Hrvatskoj | 25 |
| 3. ANALIZA KRETANJA BDP-A I USPJEŠNOSTI POSLOVANJA BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ..... | 28 |
| 3.1. Metode i podatci istraživanja..... | 28 |
| 3.2. Kretanje BDP-a i uspješnosti poslovanja banaka u Republici Hrvatskoj..... | 29 |
| 3.3. Testiranje hipoteza..... | 41 |
| 4. ZAKLJUČAK | 51 |
| LITERATURA..... | 53 |
| SAŽETAK..... | 56 |
| SUMMARY | 57 |
| POPIS SLIKA | 58 |
| POPIS TABLICA..... | 59 |
| POPIS GRAFIKONA | 60 |

1. UVOD

1.1. Definicija problema istraživanja

Bruto domaći proizvod (dalje u tekstu: BDP) najčešće je korištena makroekonomska varijabla kojom se prikazuje cjelokupna gospodarska aktivnost promatrane države. BDP uključuje vrijednosti koje stvaraju i privatni i javni sektor države te se može promatrati kao ukupna vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u gospodarstvu. Za promatranje BDP-a se najčešće uzima razdoblje kalendarske godine.

Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj klasificiraju se na banke, štedne banke i stambene štedionice. Sve navedene institucije da bi obavljale poslove moraju imati odobrenje od Hrvatske narodne banke koja je središnja banka u Republici Hrvatskoj. Kreditne institucije a naročito banke imaju veliku ulogu u nacionalnim ekonomijama jer je njihov utjecaj vrlo često presudan za stabilnost financijskog sektora država. Odnos ekonomskog i financijskog rasta je bio tema brojnih prethodnih istraživanja.

Veliki broj dosadašnjih istraživanja potvrđuje postojanje pozitivne veze između financijskog razvoja i gospodarskog rasta, ističući kako je bankovni sektor ključan u rastu tranzicijskih zemalja. Nasuprot tome, stanje u ekonomiji može se odraziti na poslovanje banaka. Činjenica je da bankovni sustav pojedine države umnogome ovisi o gospodarskom stanju te države. Međutim, dosadašnji istraživači ne mogu se složiti stvaraju li banke ekonomski rast, ili je pak potrebno ostvariti ekonomski rast koji bi potaknuo rast financijskog sektora. Rezultati međusobnog utjecaja razlikuju se ovisno o promatranoj državi, vremenskom razdoblju, stupnju razvijenosti, itd.

Bankarstvo u Republici Hrvatskoj imalo je niz specifičnosti koje su proizašle iz državnog statusa. Do 1990. Republika Hrvatska nije bila samostalna, što je ostavilo velikog traga i na bankarstvo koje je bilo ograničeno interesima država kojih je Republika Hrvatska bila članica. Hrvatska narodna banka osnovana je 1990., kada preuzima središnju ulogu u bankarstvu. Danas u Republici Hrvatskoj odobrenje za rad ima 20 banaka. U ovom radu pruža se uvid u kretanje BDP-a Republike Hrvatske, kretanje uspješnosti poslovanja banaka, kao i povezanost između kretanja BDP-a i uspješnosti poslovanja banaka.

Predmet istraživanja ovog rada je analiza kretanja BDP-a Republike Hrvatske u petogodišnjem razdoblju od 2013. do 2017., te analiza povezanosti između BDP-a i uspješnosti poslovanja

banaka u Republici Hrvatskoj. Za analizu kretanja BDP-a korišteni su podatci dostupni na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku.

Podloga za istraživanje uspješnosti banaka su podatci pribavljeni iz financijskih izvještaja. Pokazatelji koji su korišteni za prikaz uspješnosti poslovanja banaka su povrat na imovinu (ROA), povrat na uloženi kapital (ROE) i neto profitna marža (NPM). Kao kontrolne varijable uspješnosti poslovanja korištene su stavke rezerviranja, vrijednosnih usklađivanja, kao i strukture kamatnih prihoda, odnosno udjela kamatnih prihoda u ukupnim prihodima banke.

1.2. Cilj rada

U skladu s problemom i predmetom istraživanja definirani su sljedeći ciljevi rada:

- pobliže obraditi materiju BDP-a i poslovanja banaka
- analizirati kretanja BDP-a u razdoblju od 2013. do 2017.
- analizirati uspješnost poslovanja banaka u razdoblju od 2013. do 2017.

Na temelju definiranog problema i predmeta istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1 ... Postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a i profitabilnosti banaka.

Hipotezom se pretpostavlja pozitivna veza između stope rasta BDP-a i kretanja profitabilnosti banaka koja će se mjeriti financijskim pokazateljima povrata na imovinu (ROA), povrata na uloženi kapital (ROE) i neto profitne marže (NPM).

Za potrebe testiranja ove hipoteze oblikovan je regresijski model u koji su, kao kontrolne varijable, uvrštene stavke rezerviranja, vrijednosnih usklađivanja, kao i strukture kamatnih prihoda, odnosno udjela kamatnih prihoda u ukupnim prihodima banke.

H 1.1. Postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a u tekućoj godini i profitabilnosti banaka u istoj godini.

Pod hipotezom se pretpostavlja pozitivna veza između rasta BDP-a i povećanja potreba za financijskim proizvodima banaka, što se događa u razdoblju iste kalendarske godine u kojoj dolazi do promjene gospodarske aktivnosti koja se reprezentira promjenom BDP-a.

H 1.2. Postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a u prethodnoj godini i profitabilnosti banaka u tekućoj godini.

Pod hipotezom se pretpostavlja pozitivna veza između rasta BDP-a i povećanja potreba za financijskim proizvodima banaka, što se ne događa u razdoblju iste kalendarske godine kada se javlja rast gospodarske aktivnosti, već s vremenskim odmakom. Navedeno je provjereno uvrštavanjem varijable BDP-a s vremenskim odmakom kao nezavisne varijable u regresijski model.

1.3. Metode rada

Za izradu teorijskog dijela rada korišteni su sekundarni izvori podataka kao što su podatci iz udžbenika, znanstvenih članaka, časopisa i publikacija. Pri izradi empirijskog dijela rada korišteni su podatci preuzeti s mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku, Hrvatske narodne banke i mrežne stranice poslovna.hr. U analizi su primijenjeni programi za statističku obradu STATISTICA i STATA.

Prilikom izrade rada primijenjene su sljedeće metode:

- metoda analize – metoda raščlanjivanja složenih misaonih tvorevina na jednostavnije sastavne dijelove i elemente te izučavanje svakog dijela samog za sebe i u odnosu na druge dijelove, tj. cjeline
- metoda deskripcije – postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta te određivanja odnosa i veza ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja
- metoda klasifikacije – sustavna i potpuna podjela općih pojmova na posebne
- metoda komparacije – postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica
- metoda sinteze – postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti spajajući jednostavne misli u složene te složenijih u još složenije, povezujući pri tome izdvojene elemente u jedinstvenu cjelinu u kojoj su dijelovi uzajamno povezani
- metoda indukcije – donošenje općeg suda temeljem pojedinačnih ili posebnih činjenica
- metoda dedukcije – donošenje posebnih, pojedinačnih sudova temeljem općih stavova te
- statističke metode.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od četiri dijela uključujući uvod i zaključak. Prvi dio je uvodni u kome je definiran problem, predmet i cilj istraživanja. Nadalje, prikazane su istraživačke hipoteze, metode istraživanja te struktura diplomskog rada. U drugom dijelu rada objašnjen je pojam BDP-a te su prikazani načini njegova mjerenja, podatci o njegovom kretanju u državama EU-28, kao i pojedinosti o kreditnim institucijama u Republici Hrvatskoj.

U trećem dijelu rada je, na temelju podataka preuzetih s mrežnih stranica Hrvatske narodne banke i mrežne stranice www.poslovna.hr, analizirano kretanje BDP-a i uspješnost poslovanja banaka u Republici Hrvatskoj. Posljednji, četvrti dio rada sadržava zaključna razmatranja temeljena na provedenom istraživanju.

2. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD I BANKE U REPUBLICI HRVATSKOJ

2.1. Pojam bruto domaćeg proizvoda i komponente

Bruto domaći proizvod (engl. *Gross domestic product - GDP*) je glavni makroekonomski pokazatelj, mjera ukupne proizvodnje finalnih dobara određene države. BDP se koristi za ocjenu stanja ekonomije određene države iz razloga jer mjeri dvije stvari: ukupan dohodak svih subjekata ekonomije i ukupne izdatke za potrošnju roba i usluga.¹ U BDP ne ulaze proizvodi i usluge koji su namijenjeni daljnjoj preradi i proizvodnji proizvoda i usluga.

BDP je indikator "zdravlja" i gospodarske aktivnosti unutar određene države. Točnije, BDP ocjenjuje životni standard države i ukazuje na fazu ekonomskog ciklusa u kojem se država nalazi. Najopćenitija definicija bruto domaćeg proizvoda je sljedeća: "BDP se definira kao tržišna vrijednost svih finalnih roba i usluga proizvedenih u nekoj zemlji tijekom danog razdoblja."² Kako bi se što bolje približilo značenje BDP-a potrebno je prethodnu definiciju dodatno analizirati³:

- "BDP je tržišna vrijednost" – BDP je jedinstvena mjera vrijednosti ukupne ekonomske aktivnosti po tržišnim cijenama koja objedinjuje i zbraja različite vrste proizvoda (ako je određeni proizvod skuplji od drugog onda on više utječe na BDP)
- "svih" – svi proizvodi i usluge koji se nalaze na legalnom tržištu uključeni su u vrijednost BDP-a (BDP isključuje proizvode koji su nezakonito proizvedeni i proizvode koji su konzumirani u kućanstvu a da nikada nisu dospjeli na tržište)
- "finalnih" – finalni proizvod znači krajnji proizvod - primjerice, kada seljak proizvede mlijeko i proda ga tvornici koja iz njega proizvodi sir, onda to mlijeko ne ulazi u BDP već je njegova vrijednost uključena u vrijednost finalnog proizvoda / u slučaju da seljak proizvede mlijeko i proda ga za konzumaciju onda ono ulazi u BDP (izuzetak je kod dobara koji se ne koriste odmah već se kasnije koriste ili prodaju pa su unutar obračuna BDP-a privremeno)
- "roba i usluga" – uključuje sve opipljive robe i neopipljive usluge
- "proizvedenih" – BDP uključuje robe i usluge koji su unutar tekuće proizvodnje
- "u nekoj zemlji" – mjeri vrijednosti proizvodnje na geografskom području jedne države - ako neki stranac radi i proizvodi u Republici Hrvatskoj, BDP njegova proizvoda će biti

¹ Mankiw Gregory, N. (2006): Osnove ekonomije, MATE, Zagreb, str. 500.

² Ibidem, str. 502.

³ Ibidem

uračunat u BDP Hrvatske (međutim, BDP proizvoda Hrvata koji radi i proizvodi primjerice u Njemačkoj neće biti uračunat u BDP Hrvatske, već Njemačke)

- "tijekom danog razdoblja" – vrijednost BDP-a se mjeri tijekom jednog tromjesečja ili godine - BDP na godišnjoj razini podrazumijeva izmjereni BDP za tri mjeseca koji je zatim pomnožen s četiri kako bi se usporedio s BDP-om cijele godine (prije same objave rezultata kvartalnog BDP-a provodi se postupak desezoniranja koji statistički prilagođava sezonske trendove kako bi se dobila što realnija slika stanja u gospodarstvu).

Prema Gregory-u N. Mankiwu⁴ komponente BDP-a su osobna potrošnja (C), ulaganja ili investicijska potrošnja (I), državna potrošnja (G) i neto izvoz (NX) odnosno:

$$Y = C + I + G + NX$$

Osobna potrošnja podrazumijeva potrošnju kućanstva na robe i usluge, primjerice trajno potrošna dobra (automobil), netrajna potrošna dobra (hrana, odjeća) te usluge (zdravstvo). Kupnja stana ili kuće koji su bili proizvedeni prije ulazi u BDP one godine u kojoj su proizvedeni.⁵

Ulaganja ili investicijska potrošnja (I) podrazumijeva izdatke na nove zgrade, opremu i zalihe i izdatke na nove kuće i stanove. Tri su kategorije izdataka: fiksne investicije u stambene objekte, fiksni izdaci na zgrade i opremu potrebnu za poslovanje te investicije u zalihe.⁶

Državna potrošnja uključuje kupovinu roba i usluga mjesnih, državnih i federalnih vlasti, plaće državnih službenika kao i troškove javnih radova. Javna potrošnja u Republici Hrvatskoj se financira preko državnog proračuna, izvanproračunskih fondova te proračuna lokalnih jedinica. Državna potrošnja čini najveći udio u ukupnoj javnoj potrošnji pa je ona jedan od najvažnijih alata ekonomske politike.⁷

Neto izvoz predstavlja razliku potrošnje stranaca u odnosu na domaću proizvedenu robu (izvoz) te domaće potrošnje u odnosu na stranu robu (uvoz). Kada je izvoz veći od uvoza govori se i o pozitivnoj trgovinskoj bilanci, dok je u suprotnom riječ o deficitu trgovinske bilance.⁸

⁴ Mankiw Gregory, N. (2006): Osnove ekonomije, MATE, Zagreb, str. 505.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Krtalić, S. i sur. (2004): Javna potrošnja u Republici Hrvatskoj ili na što država troši novac, Ekonomija, str. 261.

⁸ Mankiw Gregory, N. (2006): Osnove ekonomije, MATE, Zagreb, str. 505.

Potrošnja iz godine u godinu raste te zbog toga dolazi do proizvodnje i prodaje više roba i usluga po višim cijenama. S gledišta povećanja potrošnje razlikuju se nominalni i realni BDP.

Nominalni BDP je iskazan u tekućim cijenama i opisuje ukupnu razinu proizvodnje. Nominalni BDP je ukupna novčana vrijednost izražena kao zbroj proizvedenih količina u tekućim cijenama finalnih roba i usluga proizvedenih u zadanoj godini.⁹ Vremenom cijene rastu a s time i BDP iako je količina proizvedene robe i usluga jednaka. Cijene uključene u vrijednost nominalnog BDP-a nisu stalne, već se zbog različitih faktora neprestano mijenjaju te se može zaključiti da nominalni BDP iskazuje kretanje realnog BDP-a ali i kretanje cijena.¹⁰ Nominalni BDP se dobije tako da se količina proizvoda pomnoži s cijenom istog tog proizvoda u određenoj godini.

Realni BDP je vrijednost svih finalnih dobara i usluga pomnoženih sa stalnim cijenama. Smisao realnog BDP-a je mjerenje ukupne proizvodnje usluga u fizičkim količinama. Realni BDP omogućuje mjerenje ukupne proizvodnje roba i usluga u fizičkim količinama. Prilikom računanja realnog BDP-a potrebno je odabrati baznu godinu i poslovnu godinu za koju se želi izračunati BDP. Realni BDP je odraz samo količine proizvedenih roba i usluga.

Realni BDP se dobiva inflacioniranjem ili deflacioniranjem nominalnog BDP-a. Ako se cijene u promatranom razdoblju povećavaju, provodi se deflacioniranje, a u slučaju da se cijene smanjuju provodi se postupak inflacioniranja. Postupci deflacioniranja i inflacioniranja su postupci u kojima se nominalni BDP dijeli s indeksom cijena kako bi se dobio realni BDP. Indeks cijena je kod inflacije veći od 100 te se provodi deflacioniranje, a kod deflacije je indeks manji od 100 pa se provodi inflacioniranje.¹¹

Za prikaz i mjerenje gospodarske aktivnosti neke zemlje ključan je realni BDP koji se računa na sljedeći način¹²:

$$\text{Realni BDP} = \frac{\text{nominalni BDP}}{\text{razina cijena}}$$

Kako bi se što jasnije prikazao BDP koristi se stopa rasta:

$$g_y(t-1, t) = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}}$$

⁹ BeniĆ, Đ. (2016): Makroekonomija, Školska knjiga, Zagreb, str. 23.

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem, str. 24.

¹² Kruger, D. (2009): Makroekonomika, prijevod Bičanić i suradnici, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 11.

Stopa rasta može biti pozitivna i negativna. Ako je stopa rasta pozitivna radi se o ekspanziji, dok je u slučaju negativne stope riječ o recesiji.

Deflator BDP-a prikazuje omjer nominalnog i realnog BDP-a pomnoženog sa 100. Deflator BDP-a iskazuje se na sljedeći način:

$$\text{Deflator BDP-a} = \frac{\text{nominalni BDP}}{\text{realni BDP}} * 100$$

Deflator se upotrebljava kako bi se uklonio utjecaj inflacije na BDP te se definira kao prosječna promjena cijene svih dobara koji su uključeni u BDP.¹³

2.1.1. Mjerenje BDP-a

Prethodno su objašnjena dva temeljna načina kojima se BDP može prikazati a to su realni i nominalni BDP. Međutim, postoje i pristupi mjerenju BDP-a, točnije metode kojima se obračunava proizvod s različitih stajališta. Tri su pristupa mjerenju BDP-a: pristup proizvodnje, pristup agregatne potražnje i pristup dohotka.

U obračun s pomoću proizvodne metode ulaze finalni proizvodi i usluge. Obračunavaju se prema koncepciji dodane vrijednosti, što znači da se zbrajaju dodane vrijednosti svih proizvođača. Vrijednosti proizvođača su vrijednosti koje su umanjene za vrijednost inputa kupljenih od drugih proizvođača. U BDP ulaze i kapitalna dobra, investicije u zalihe, usluge države.¹⁴

BDP prema proizvodnoj metodi je jednak bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama umanjenoj za međufaznu potrošnju u tržišnim cijenama, uvećanoj za poreze na proizvode i umanjenoj za subvencije na proizvode. Bruto dodana vrijednost pak je jednaka bruto vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama i međufaznoj potrošnji u tržišnim cijenama.¹⁵ Tablica 1. prikazuje BDP u Republici Hrvatskoj primjenom proizvodne metode mjerenja.

BDP koji se mjeri rashodovnom metodom je ukupno trošenje finalnih dobara. Ta se metoda provodi na način da se zbroje ukupni izdaci na robu i usluge svakog sektora potrošnje. Rashodovna metoda temelji se na sljedećoj jednadžbi:¹⁶

¹³ Benić, Đ.,(2016): Makroekonomija, Školska knjiga, Zagreb, str. 29.

¹⁴ Ibidem, str. 17.

¹⁵ Državni zavod za statistiku (2009): Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka, [Internet], raspoloživo na: <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/uploaded/p18b.pdf>, [15.6.2019.], str. 18.

¹⁶ Kruger, D.(2009): Makroekonomija, prijevod Bičanić i suradnici, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 28.

$$Y = C + I + G + (X - M)$$

u kojoj su: C - potrošnja kućanstva, I - bruto investicije, G - državna potrošnja, X - izvoz, M - uvoz.

Tablica 1: Proizvodna metoda mjerenja BDP-a na primjeru RH (tržišne cijene)

| Djelatnost | 2016. | 2017. | 2018. |
|---|----------------|----------------|----------------|
| Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo | 11.018 | 11.022 | 11.183 |
| Prerađivačka industrija, rudarstvo i vađenje te ostale industrije | 62.250 | 63.383 | 63.920 |
| Prerađivačka industrija | 44.520 | 45.618 | 45.573 |
| Građevinarstvo | 15.365 | 15.767 | 16.829 |
| Trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane | 64.216 | 68.219 | 72.444 |
| Informacije i komunikacije | 13.145 | 13.754 | 14.484 |
| Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja | 18.377 | 18.657 | 18.975 |
| Poslovanje nekretninama | 29.237 | 29.623 | 30.345 |
| Stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti | 24.166 | 25.289 | 26.475 |
| Javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi | 44.065 | 45.926 | 48.444 |
| Ostale uslužne djelatnosti | 9.519 | 9.917 | 10.384 |
| Bruto dodana vrijednost (bazične cijene) | 291.358 | 301.557 | 313.482 |
| Porezi na proizvode minus subvencije na proizvode | 59.991 | 64.086 | 68.317 |
| Bruto domaći proizvod (tržišne cijene) | 351.349 | 365.643 | 381.799 |

Izvor: DZS, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20BRUTO%20DOMACI%20PROIZVOD.xlsx

[15.6.2019.].

Tablica 2: BDP Hrvatske prema rashodovnoj metodi (tekuće cijene)

| Godina | | 2016. | 2017. | 2018. |
|------------------------------------|--------------|---------|---------|---------|
| Ukupno | | 268.606 | 280.905 | 294.922 |
| Kućanstva i NPUS | Kućanstva | 196.414 | 205.482 | 215.309 |
| | NPUSK | 3.992 | 4.137 | 4.289 |
| Država | individualna | 34.531 | 36.463 | 38.497 |
| | kolektivna | 33.670 | 34.824 | 36.826 |
| Potrošnja | | 234.936 | 246.082 | 258.095 |
| Bruto investicije u fiksni kapital | | 70.438 | 73.325 | 76.736 |
| Promjena zaliha | | 2.516 | 3.194 | 4.920 |
| Izvoz roba | | 79.176 | 87.106 | 90.093 |
| Izvoz usluga | | 92.070 | 99.687 | 105.494 |
| Uvoz roba | | 134.476 | 147.943 | 157.454 |
| Uvoz usluga | | 26.980 | 30.632 | 32.912 |
| Tržišne cijene | | 351.349 | 365.643 | 381.799 |

Izvor: DZS, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20BRUTO%20DOMACI%20PROIZVOD.xlsx
[15.6.2019.].

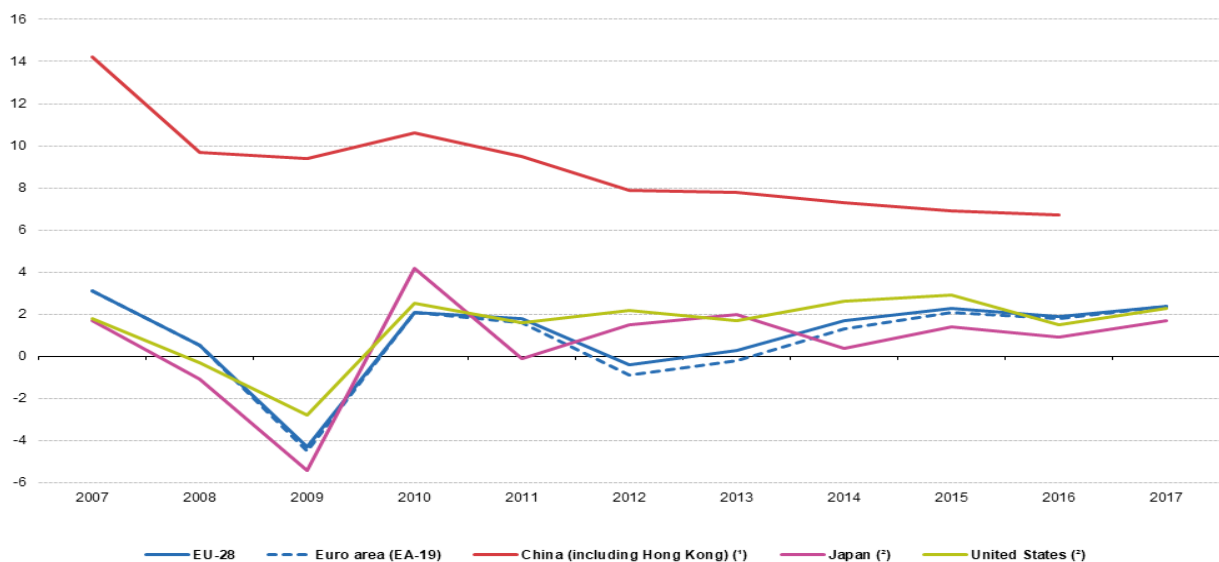
Dohodovnom se metodom BDP mjeri zbrajanjem dohodaka primljenih od proizvođača, dobiti, poreza plaćenih državi te amortizacije. Važno je razlučiti pojmove neto i bruto nacionalnog dohotka. Bruto dohodak je vrijednost koja se dobije kada se BDP-u dodaju prihodi od vlasništva nad faktorima proizvodnje u ostatku svijeta i oduzmu prihodi stranaca od vlasništva nad domaćim faktorima proizvodnje. Neto nacionalni dohodak je BDP umanjen za amortizaciju. Nacionalni dohodak dobije se kada se neto nacionalnom dohotku oduzmu porez na dodanu vrijednost i prizrez.¹⁷ Procjena BDP-a dohodovnom metodom iskazana je u tekućim tržišnim cijenama. BDP se prema navedenoj metodi sastoji od dohodovnih komponenti, kao kategorija

¹⁷ Kruger, D. (2009): Makroekonomika, prijevod Bičanić i suradnici, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 32.

primarnog dohotka primljenih od strane rezidentnih institucionalnih jedinica ili pojedinaca u procesu proizvodnje dobara i usluga.¹⁸

2.1.2. Kretanje bruto domaćeg proizvoda u državama EU-28

Financijska kriza koja se javila krajem 2008. poprimila je globalne razmjere i uzburkala svjetsku ekonomiju. Oporavak gospodarstava je započeo 2010. godine. Kriza je počela u Japanu i Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su 2008. zabilježene negativne (realne) godišnje stope promjene BDP-a. S druge strane, kinesko gospodarstvo je u razdoblju krize raslo dok je u godinama nakon nje rast usporio.



Slika 1: Rast realnog BDP-a, 2007. – 2017. (postotna promjena u usporedbi s prethodnom godinom)

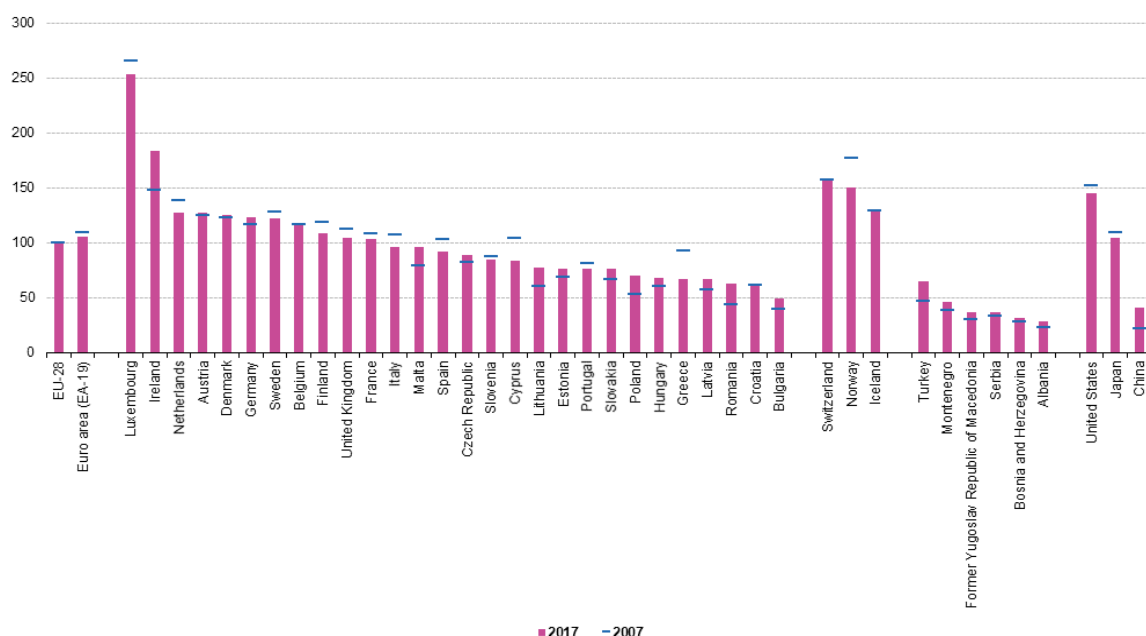
Izvor: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr [12.7.2019.].

Rast realnog BDP-a među državama članicama EU tijekom vremena se značajno razlikovao. Nakon što se 2009. BDP smanjio u svim članicama osim u Poljskoj, iduće godine su čak 23 članice bilježile gospodarski rast, dok je 2011. zabilježen rast u 24 države članice. Godine 2012. situacija se mijenja te samo polovina članica (14 članica) bilježi gospodarski rast. U Bugarskoj je gospodarska aktivnost ostala ista, dok je u drugim državama članicama bilježen pad

¹⁸ Državni zavod za statistiku (2009): Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka, s Interneta, raspoloživo na: <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/uploaded/p18b.pdf>, str. 23.

gospodarstva. U 2013. većina država članica bilježi gospodarski rast koji se nastavlja sve do danas. Jedina država članica koja je 2015. i 2016. bilježila negativne stope bila je Grčka. U 2017. najviše stope rasta BDP-a bilježi Irska (7,2 %), Rumunjska (6,9 %), Malta (6,4 %) i Slovenija (5,0 %). Najniže stope rasta u toj godini bilježe Belgija i Ujedinjeno Kraljevstvo (po 1,7 %).¹⁹

Za ocjenjivanje životnog standarda obično se koristi BDP po glavi stanovnika. U 2017. prosječni BDP po glavi stanovnika u EU 28 iznosio je 29 900 EUR. Za usporedbu među državama članicama koriste se vrijednosti koje su prilagođene razlikama među zemljama u razinama cijena. Prosjek za EU 28 je postavljen da iznosi 100. U poredbi s tim najvišu vrijednost BDP po glavi stanovnika je imao Luksemburg čiji je BDP po glavi stanovnika 2017. iznosio 2,5 puta više od prosjeka EU 28. S druge strane, BDP po glavi stanovnika manji od prosjeka EU 28 zabilježen je u Bugarskoj.²⁰



Slika 2: BDP po glavi stanovnika u tekućim tržišnim cijenama, 2007. i 2017.

Izvor: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr [12.7.2019.].

Po pitanju gospodarstva od 2007. do 2017. udio sektora industrije u dodanoj vrijednosti u EU 28 pao je za 0,5 postotnih bodova na 19,6 %, no ostao je malo veći u odnosu na sektor trgovine,

¹⁹ Eurostat (2019): Nacionalni računi i BDP, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr, [12.7.2019.].

²⁰ Ibidem.

prijevoza, smještaja i prehrambenih usluga, čiji je udio u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti 2007. i 2017. bio jednak (19,0 %). Udio sektora javne uprave povećao se za 0,8 postotnih bodova. Sljedeće grane s najvećom aktivnosti bruto dodane vrijednosti su poslovanje s nekretninama (11,3 %), stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, tj. „poslovne usluge” (11,2 %, uz povećanje za 1,0 postotni bod u razdoblju 2007. – 2017.), građevinski sektor (5,4 %, uz smanjenje za 1,0 postotni bod u istom razdoblju), informacijske i komunikacijske usluge (5,0 %) te financijske i osiguravateljske usluge (4,9 %). Najmanji doprinos imali su sektor umjetnosti, zabave i ostalih usluga (3,5 %) te sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (1,6 %). Usluge su 2017. činile 73,5 % ukupne bruto dodane vrijednosti u EU 28.²¹

2.1.3. Kretanje bruto domaćeg proizvoda u Republici Hrvatskoj

Kretanje BDP-a u Hrvatskoj je odraz dugog razdoblja krize te lošeg položaja u odnosu na prosjek EU i prosjek zemalja usporedivih značajki. Takav položaj je posljedica nepostojanja modela koji bi omogućio stabilan i dinamičan rast gospodarstva u dugom razdoblju. Glavni čimbenik zaostatka Hrvatske je niski rast robnog izvoza. Turistički prihodi u Hrvatskoj čine najveći dio prihoda od izvoza usluga, međutim i oni nisu imali značajan utjecaj u odnosu na ostale države članice EU. Globalna kriza koja je započela 2008. imala je snažan utjecaj na Hrvatsku te je dovela do pada realne razine BDP-a u odnosu na pretkrizne godine.²²

Pozitivni trendovi u gospodarstvu Hrvatske bilježe se u 2014. nakon pristupanja Hrvatske EU. Rast koji je posljedica pridruživanja EU temeljio se na izvozu roba inozemnog podrijetla te nije imao veći učinak na rast proizvodnje i BDP-a. U usporedbi sa zemljama EU 10 Hrvatska je imala najizraženiji pad BDP-a, te je niža razina BDP-a u 2014. u odnosu na pretkriznu 2008. zabilježena samo u Sloveniji i Latviji. Hrvatska se isticala po realnom padu državne potrošnje, padu osobne potrošnje, padu vrijednosti investicija u fiksni kapital, rastu izvoza, itd. Tablica 3. prikazuje realni rast BDP-a 2014. u odnosu na 2008. godinu.

²¹ Ibidem.

²² Hrvatska gospodarska komora (2018): Kretanje BDP-a u Hrvatskoj – napokon osjetniji rast, [Internet], raspoloživo na: [https://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Kretanje%20BDP-a%20u%20Hrvatskoj%20-%20napokon%20osjetniji%20rast\(1\).pdf](https://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Kretanje%20BDP-a%20u%20Hrvatskoj%20-%20napokon%20osjetniji%20rast(1).pdf) [14.7.2019.].

Tablica 3: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a 2014. u odnosu na 2008. (%)

| | Osobna potrošnja | Državna potrošnja | Bruto investicije u fiksni kapital | Izvoz roba i usluga | BDP |
|-----------------|------------------|-------------------|------------------------------------|---------------------|--------------|
| Bugarska | 1,8 | -3,2 | -31,6 | 27,4 | 1,8 |
| Češka | 1,7 | 2,7 | -9,7 | 28,3 | 0,7 |
| Estonija | -3,3 | 5,4 | -16,7 | 35,6 | 2 |
| Hrvatska | -14,2 | -1,3 | -32,6 | 3,3 | -12,6 |
| Latvija | -2,5 | -12 | -28,6 | 27,7 | -4,4 |
| Litva | -6,2 | -2,6 | -17,8 | 51,7 | 2,2 |
| Mađarska | -8,1 | 8,6 | -4,1 | 18 | 0,1 |
| Poljska | 13,6 | 11,4 | 13,1 | 35,9 | 19 |
| Rumunjska | -2,4 | -4,1 | -37,9 | 59,3 | 0 |
| Slovenija | -2,6 | -4,4 | -38,7 | 7,6 | -6,7 |
| Slovačka | -0,5 | 11,7 | -10,4 | 30,4 | 8 |

Izvor: HGK <https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf> [14.7.2019.].

Godina 2015. započinje izmjenama u sustavu poreza na dohodak što dovodi do povećanja neto plaća za 2,8 % na godišnjoj razini, dok je realni rast zbog prisutne deflacije bio i nešto veći. Povoljan ekonomski ciklus bilježi se 2016. godine. Bilježio se pad prosječne cijene nafte na godišnjoj razini te je rast EU blago usporen.

Godine 2017. hrvatsko gospodarstvo nastavlja umjeren rast. Iako je 2017. stopa rasta bila viša u odnosu na rast ukupnog gospodarstva EU, to obeshrabruje jer je Hrvatska zabilježila usporavanje gospodarskog rasta. Nastavak oporavka ukupne potražnje i rast BDP-a obilježili su 2017. Tako je umjeren rast BDP-a nastavljen treću godinu za redom. Nominalno je BDP povećan s 351,3

milijarde kuna u 2016. na 365,6 milijardi kuna, odnosno s 46,7 na 49,0 milijardi eura. Realni rast BDP-a iznosio je 2,9 %.²³

Procjene HNB-a za realni BDP u 2018. i 2019. godini bile su povećanje za 2,7 %. Rast gospodarske aktivnosti se tijekom trećeg tromjesečja 2018. usporio s 1,0 % u drugom na 0,6 % u trećem tromjesečju. Kao razlog usporavanja HNB vidi iznimno blago smanjenje izvoza roba i usluga kao i snažni rast ukupnog uvoza. Usporio se također i rast osobne potrošnje, dok su ojačale tekuća kao i investicijska potrošnja.²⁴

Zadržavanje gospodarske aktivnosti od 2,7 % očekuje se i u 2019. godini kada bi bruto investicije porasle a investicije opće države jačale bog korištenja sredstava iz EU fondova. Moguć je također i rast zaposlenosti potaknut rastom osobne potrošnje.²⁵

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u prvom tromjesečju 2019. BDP je realno veći za 3,9 % u odnosu na isto razdoblje 2018. Rast je ostvaren najviše zahvaljujući djelatnosti trgovine na veliko i malo te rastu u djelatnosti građevine.²⁶

Tablica 4: Kretanje BDP-a u RH u razdoblju od 2009. do 2019.

| | 2009. | 2010. | 2011. | 2012. | 2013. | 2014. | 2015. | 2016. | 2017. | 2018.* | 2019* |
|-------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|-------|
| BDP | -7,3 | -1,5 | -0,3 | -2,3 | -0,5 | -0,1 | 2,4 | 3,5 | 2,9 | 2,7 | 2,7 |
| Osobna potrošnja | -7,5 | -1,5 | 0,3 | -3,0 | -1,9 | -1,6 | 1 | 3,4 | 3,6 | 3,2 | 3,5 |
| Državna potrošnja | 2,1 | -0,6 | -0,4 | -0,8 | 0,6 | 1,8 | -1,0 | 0,7 | 2,7 | 3,3 | 2,6 |
| Investicije u fiksni kapital | -14,4 | -15,2 | -2,7 | -3,3 | 1,4 | -2,8 | 3,8 | 6,5 | 3,8 | 3,7 | 6 |
| Izvoz robe i usluga | -14,1 | 6,2 | 2,2 | -0,1 | 3,1 | 6 | 9,4 | 5,6 | 6,4 | 3,6 | 3,4 |
| Uvoz robe i usluga | -20,4 | -2,5 | 2,5 | -3,0 | 3,1 | 3,1 | 9,2 | 6,2 | 8,1 | 5,1 | 5,3 |

*procjena HNB-a

Izvor: HNB (2018): Makroekonomska kretanja i prognoze, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2164557/hMKP_05.pdf/513a0119-efb1-4ae3-b065-718b5f1eafc3, [14.7.2019.].

²³ Hrvatska gospodarska komora (2018): Hrvatsko gospodarstvo, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2017final5b6aeea191b6f.pdf> [14.7.2019.].

²⁴ Ibidem.

²⁵ HNB (2018): Makroekonomska kretanja i prognoze, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2164557/hMKP_05.pdf/513a0119-efb1-4ae3-b065-718b5f1eafc3, [14.7.2019.].

²⁶ Državni zavod za statistiku (2019): Prva procjena tromjesečnog BDP-a za prvo tromjesečje 2019., [Internet] raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv/important/PressCorner/Prezentacije/Prezentacija_GDP_2019Q1.pdf [14.7.2019.].

2.2. Banke u Republici Hrvatskoj

2.2.1. Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj

Bankarstvo je specifična djelatnost u kojoj uvijek postoji doza rizika. Kreditne institucije su vrlo važne ne samo za građane, već i za državu koja mora biti zainteresirana za stabilnost njihova poslovanja. Hrvatski bankovni sustav prošao je kroz dva ključna krizna razdoblja:²⁷

1. prvo razdoblje bankovne krize odvijalo se između 1991. i 1996., kada je država izdala obveznice za restrukturiranje i razvoj umjesto stare devizne štednje - te sanirala neke od tada najvećih državnih banaka (Riječku, Privrednu i Splitsku banku),
2. druga bankovna kriza javlja se 1998., nakon kraja faze brzog rasta kreditnih plasmana malih i srednjih banaka.

Većina banaka u Republici Hrvatskoj su univerzalne banke zbog nemogućnosti profiliranja pojedinih banaka u različite vrste kategorija na malom tržištu. Hrvatska je mala zemlja te ne može stvoriti kritičnu masu kako bi se bankovno tržište segmentiralo i omogućilo nastanak specijaliziranih bankovnih institucija koje postoje u velikim i razvijenim tržištima. U Republici Hrvatskoj posluje 20 banaka. Većina banaka je u vlasništvu stranih banaka koje nastoje prilagoditi poslovanje uvjetima u Hrvatskoj.

Prema Zakonu o kreditnim institucijama²⁸ kreditna institucija je institucija koja ima sjedište u RH i odobren joj je rad od strane Hrvatske narodne banke.

Osnovne financijske usluge kreditnih institucija su sljedeće:²⁹

- primanje depozita ili drugih povratnih sredstava,
- odobravanje kredita i zajmova, pri čemu se podrazumijevaju i potrošački krediti i zajmovi te hipotekarni krediti i zajmovi ako je to dopušteno posebnim zakonom, i financiranje komercijalnih poslova, uključujući izvozno financiranje temeljem otkupa s diskontom i bez regresa dugoročnih nedospjelih potraživanja osiguranih financijskim instrumentima (engl. forfeiting),
- otkup potraživanja s regresom ili bez njega (engl. factoring),
- financijski najam (engl. leasing),
- izdavanje garancija ili drugih jamstava,

²⁷ Prga, I. i Šverko, I. (2006): Izdvojeni aspekti razvoja bankovnog tržišta, [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/file/16854>, str. 143 – 144. [15.7.2019.].

²⁸ Narodne novine (2018): Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 15/2018, čl. 5, st. 2.

²⁹ Ibidem, čl. 8, st. 1.

- trgovanje za svoj račun ili za račun klijenta instrumentima tržišta novca, prenosivim vrijednosnim papirima, stranim sredstvima plaćanja, uključujući mjenjačke poslove, financijskim ročnicama i opcijama te valutnim i kamatnim instrumentima,
- platne usluge,
- usluge povezane s poslovima kreditiranja poput prikupljanja podataka, izrade analiza i davanja informacija o kreditnoj sposobnosti pravnih i fizičkih osoba,
- izdavanje drugih instrumenata plaćanja i upravljanje njima,
- iznajmljivanje sefova,
- posredovanje prilikom sklapanja poslova na novčanom tržištu,
- sudjelovanje pri izdavanju financijskih instrumenata i pružanje usluga povezanih sa izdavanjem financijskih instrumenata u skladu sa zakonom kojim je uređeno tržište kapitala,
- upravljanje imovinom klijenata i povezano savjetovanje,
- poslovi skrbništva nad financijskim instrumentima i usluge vezane uz skrbništvo nad financijskim instrumentima u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala,
- savjetovanje pravnih osoba vezano uz strukturu kapitala, poslovne strategije i slična pitanja te pružanje usluga koje se vezane uz poslovna spajanja i stjecanje dionica i poslovnih udjela u drugim društvima,
- izdavanje elektroničkog novca,
- investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti propisane posebnim zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Dodatne financijske usluge prema Zakonu o kreditnim uslugama su primjerice - poslovi povezani s prodajom polica osiguranja u skladu s propisima kojima je uređeno osiguranje, pružanje usluga upravljanja platnim sustavima usklađeno s odredbama posebnog zakona, trgovanje zlatom, itd.

Kreditnim institucijama u Republici Hrvatskoj smatraju se banka, štedna banka ili stambena štedionica, ne uključujući banke u likvidaciji i banke u stečaju.

Riječ kreditna institucija i banka mogu se upisati u sudski registar ili upotrebljavati u pravnom prometu samo ako je:³⁰

³⁰ Ibidem, čl. 6. st. 1.

- pravna osoba od HNB-a dobila odobrenje za rad kao banka,
- podružnica kreditne institucije iz države članice EU ili iz treće države,
- kreditna institucija iz države članice EU koja neposredno pruža uzajamno priznate usluge,
- članica grupe kreditnih institucija i
- predstavništvo kreditne institucije iz države članice EU ili treće države.

Središnja banka u Republici Hrvatskoj je Hrvatska narodna banka. Ona je samostalna i neovisna i zastupa je guverner. Na rad Hrvatske narodne banke druge institucije i tijela ne smiju utjecati.³¹

Glavni cilj HNB-a je održavanje stabilnosti cijena i stabilnosti financijskog sustava. Zadaci HNB- su sljedeći:³²

- utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike,
- držanje i upravljanje međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske,
- izdavanje novčanica i kovanog novca,
- izdavanje i oduzimanje odobrenja i suglasnosti vezanih za poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjača,
- obavljanje poslova supervizije i nadzora poslovanja kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija,
- vođenje računa kreditnih institucija i obavljanje platnog prometa po tim računima, davanje kredita kreditnim institucijama i primanje u depozit sredstava kreditnih institucija,
- uređivanje i unapređivanje sustava platnog prometa,
- obavljanje zakonom utvrđenih poslova za Republiku Hrvatsku,
- donošenje podzakonskih propisa u poslovima iz svoje nadležnosti.

Druge monetarne financijske institucije u Republici Hrvatskoj su:³³

- banke,
- štedne banke,

³¹ Hrvatska narodna banka: Temeljne funkcije i struktura, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/onama/funkcije-i-struktura/uloga> [15.7.2019.].

³² Hrvatska narodna banka, Temeljne funkcije, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije> [15.7.2019.].

³³ Hrvatska narodna banka, Statistički podaci, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije>, [15.7.2019.].

- stambene štedionice,
- novčani fondovi.

Štedne banke se u hrvatskom financijskom sustavu javljaju relativno kasno te nisu toliko zastupljene. Glavne usluge štednih banka su primanje depozita ili drugih povratnih sredstava od strane javnosti te odobravanje kredita temeljem dostupnih sredstava.³⁴

Stambene štedionice su specijalizirane isključivo za prikupljanje štednih depozita s ciljem zbrinjavanja klijenata po pitanju stambenog prostora, poput izgradnje kuće ili stana, najma prostora, i sl.

2.2.2. Definicija banaka

Banke su institucije koje upravljaju velikom količinom novca s ciljem stvaranja dodane vrijednosti. U financijskim sustavima država, bankovni sektor ima važnu ulogu. U slučaju Republike Hrvatske, banke imaju dominantnu ulogu te se zbog toga za financijski sustav Republike Hrvatske može reći da je bankocentričan.

Bankovni sustav tvore središnje banke i poslovne banke. Središnje banke provode monetarnu politiku države, dok poslovne banke transferiraju efekte monetarne politike na realnu ekonomiju. Banke imaju ključnu ulogu u gospodarstvima tranzitnih zemalja, jer u tim zemljama građani štede novac u bankama dok se poduzeća financiraju iz kredita banaka.³⁵

Banke su financijske institucije koje se osnivaju kao dionička društva. Osnovni predmet poslovanja banaka je prikupljanje i pribavljanje novčanih sredstava te njihovo usmjeravanje klijentima u vidu kredita i nekreditnih plasmana. Pritom banka zarađuje na razlici kamatne stope. Druga definicija kaže da je cjelokupni bankovni sustav kreator novca. Treća teorija kaže da banke prilikom plasiranja sredstava kreiraju sredstva za koja ne bi trebala imati izvor sredstava u pasivi.³⁶

³⁴ Bošnjak, G. (2015): Bilančna struktura hrvatskih kreditnih institucija, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 6.

³⁵ Andries, A. M. (2008): Theories Regarding the Banking Activity, *Analele Stientific Ale Universii“ Alexandru Ioan Cuza” Din Iași, Științe Economice*, 55, str. 19 – 29. prema [Allen, Carletti, 2008, str. 29], str. 6.

³⁶ Werner, R. A. (2015): A lost century in economics: Three theories of banking and the conclusive evidence. *International Review of Financial Analysis*, str. 11.

Bankovni posao se ne svodi samo na prikupljanje depozita i plasiranje kredita. Najčešća klasifikacija bankovnih poslova je na:³⁷

1. neutralne, indiferentne ili komisijske bankovne poslove
2. aktivne ili kreditne bankovne poslove
3. pasivne ili mobilizacijske bankovne poslove
4. vlastite bankovne poslove.

Neutralni bankovni poslovi obuhvaćaju posredovanje u platnom prometu, poslove čuvanja vrijednosnica (depo poslove), poslovne kupnje i prodaje vrijednosnih papira, preuzimanje jamstava i posredovanje pri emisiji vrijednosnih papira, otvaranje akreditiva i izdavanje kreditnih pisama.

Tradicionalno bankarstvo temelji se na osnovnim uslugama poput primanja depozita, kreditiranja, obavljanje platnog prometa i sl. Suvremeno bankarstvo danas je bankarstvo puno šireg spektra poslovanja i proizvoda koji nisu tipični, stoga je dominantna inovativnost u pružanju bankovnih proizvoda i usluga.³⁸

Kao karakteristike bankovnog poslovanja mogu se navesti sljedeće:³⁹

- transformacija sredstava, pri čemu banka transformira kratkoročniju depozitnu pasivu u dugoročniju aktivu,
- evaluacija tražilaca zajmova što znači da se banka pojavljuje kao procjenjivač kreditnog rizika u ime deponenta čija sredstva banka plasira,
- depozitni potencijal banke koji se transformira na osnovi depozita velikog broja deponenata, a raspoloživi potencijal plasira u vidu zajmova raznim korisnicima,
- banka je kolekcija aktive i pasive u koju ulaze razni financijski instrumenti koji sadrže: kamatnu stopu, rok dospijeca, pokriće.

Većina banaka poslovanje organizira kroz *core business* što znači da se specijaliziraju za odabrani tržišni segment (financiranje fizičkih osoba, financiranje malih i srednjih poduzetnika te financiranje velikih poduzetnika). U bankama koje imaju navedeno funkcionalno načelo a više različitih sektora i filijala upravljanje je dosta zahtjevno i komplicirano. Diverzijska organizacijska forma temelji se na objektu koji može biti proizvod ili geografsko područje

³⁷ Gregurek M., Vidaković N. (2011): Bankarsko poslovanje, RRiF plus, Zagreb., str. 20.

³⁸ Kundid, A. (2014): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, [Internet], raspoloživo na: https://bib.irb.hr/datoteka/845444.Kundid_Ana_-_Etičko_bankarstvo.pdf, [16.7.2019.].

³⁹ Furjanić, H. (2014): Analiza bankarskog poslovanja u RH. Završni rad. Veleučilište u Slavonskom Brodu, str. 8-9.

djelovanja poslovnog subjekta što podrazumijeva da se prava i odgovornosti mogu delegirati na niže upravljačke razine.⁴⁰

Organi i organizacijski dijelovi banke jesu:⁴¹

- skupština dioničara banke
- nadzorni odbor banke
- uprava banke
- ured uprave
- poslovi strategije i razvoja
- odjel unutarnje revizije
- sektor upravljanja rizicima
- sektor gospodarstva
- sektor građanstva
- sektor riznice
- sektor operativnih poslova
- sektor računovodstva i financijske kontrole
- sektor pravnih, kadrovskih i općih poslova
- sektor informatike
- podružnice
- poslovnice.

2.2.3. Praćenje poslovanja banaka

Poslovanje banka prati se financijskim pokazateljima koji stavljaju u omjer jednu ili više računovodstvenih kategorija. Za stvaranje realne i kvalitetne slike o poslovanju banaka potrebne su informacije o financijskom položaju, uspješnosti poslovanja i novčanim tokovima koje je moguće naći u financijskim izvještajima. Financijski izvještaji moraju osigurati upotrebljive informacije sadašnjim investitorima, kreditorima ili pak ostalim korisnicima kako bi donijeli odluku o investiranju, kreditiranju i sl. Financijski izvještaji moraju informirati o ekonomskim resursima poduzeća, funkciji tih resursa, transakcijama resursa, itd. Godišnji financijski izvještaji

⁴⁰ Gregurek, M., Vidaković N. (2011): Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, str. 515.

⁴¹ Ibidem, str. 518.

moraju pružati istinite i objektivne financijske podatke i prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja poduzetnika.⁴²

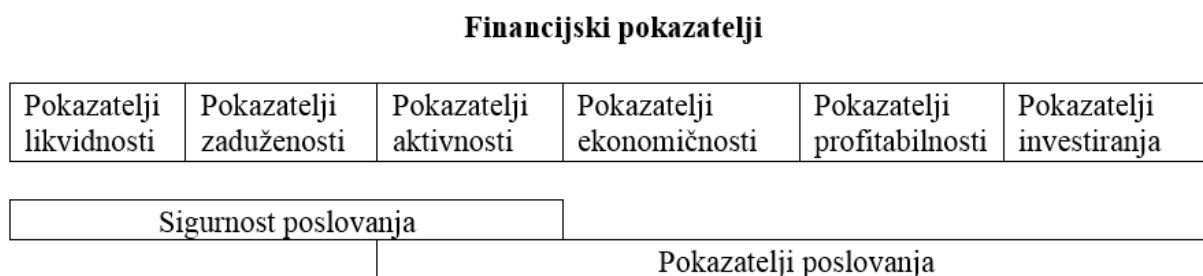
Godišnji financijski izvještaji su izvještaj o financijskom položaju (bilanca), račun dobiti i gubitka, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama kapitala, bilješke uz financijske izvještaje.⁴³

Ovisno o vremenskom periodu razlikuju se dvije skupine pokazatelja. Prva skupina pokazatelja analizira podatke unutar određenog vremenskog razdoblja, točnije unutar godine dana s podacima dostupnim u računu dobiti i gubitka. Druga skupina financijskih pokazatelja definira poslovanje banaka financijskim pokazateljima u točno određenom trenutku koji se preklapa s trenutkom sastavljanja bilance.

Kako bi poslovanje banaka bilo dobro moraju biti zadovoljeni:⁴⁴

1. kriterij sigurnosti (likvidnost, financijska stabilnost i zaduženost) i
2. kriterij uspješnosti ili efikasnosti (profitabilnost tj. rentabilnost).

Na slici 3. prikazan je odnos financijskih pokazatelja i osnovnih kriterija poslovanja.



Temeljni kriteriji dobrog poslovanja

Slika 3: Odnos financijskih pokazatelja i osnovnih kriterija poslovanja.

Izvor: Izrada autora prema Mesarović, P. (2009): Temeljni pokazatelji analize financijskih izvještaja, Financijski klub, str. 3-4.

⁴² Narodne novine (2018): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 116/2018, čl. 19, st. 7.

⁴³ Ibidem, čl. 19, st. 2.

⁴⁴ Mesarović, P. (2009): Temeljni pokazatelji analize financijskih izvještaja, Financijski klub, str. 3-4.

U temeljne financijske pokazatelje spadaju⁴⁵:

1. pokazatelji likvidnosti,
2. pokazatelji zaduženosti,
3. pokazatelji aktivnosti,
4. pokazatelji ekonomičnosti,
5. pokazatelji profitabilnosti.

Pokazatelji likvidnosti ukazuju na sposobnost poduzeća da podmiri svoje kratkoročne obveze. Pokazatelji likvidnosti su koeficijent tekuće likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti, koeficijent trenutne likvidnosti i u konačnici koeficijent financijske stabilnosti. Koeficijent tekuće likvidnosti u omjer stavlja kratkotrajnu imovinu i kratkoročne obveze. Koeficijent ubrzane likvidnosti u omjer stavlja kratkoročnu imovinu umanjenju za zalihe i kratkoročne obveze. Koeficijent trenutne likvidnosti je pak omjer novca i kratkoročnih obveza. Koeficijent financijske stabilnosti je omjer dugotrajne imovine i kapitala uvećanog za dugoročne obveze.⁴⁶

Pokazatelji zaduženosti ukazuju na strukturu kapitala i način financiranja imovine. U tablici 4. navedeni su pokazatelji zaduženosti te njihov način računanja.

⁴⁵ Vidučić, L.J. (2012): *Financijski menadžment*, Split; Ekonomski fakultet, str. 382.

⁴⁶ Žager, K., Žager, L. (2008): *Analiza financijskih izvještaja*, MASMEDIA, Zagreb, str. 248.

Tablica 5: Pokazatelji zaduženosti

| POKAZATELJI ZADUŽENOSTI | | |
|------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------|
| Naziv pokazatelja | Brojnik | Nazivnik |
| koeficijent zaduženosti | ukupne obveze | ukupna imovina |
| koeficijent vlastitog financiranja | kapital | ukupna imovina |
| koeficijent financiranja | ukupne obveze | kapital |
| pokriće troškova kamata | dobit prije poreza i kamata | kamate |
| faktor zaduženosti | ukupne obveze | zadržana dobit + amortizacija |
| stupanj pokrića 1 | kapital | dugotrajna imovina |
| stupanj pokrića 2 | kapital + dugoročne obveze | dugotrajna imovina |

Izvor: Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L. (2008). Analiza financijskih izvještaja. Zagreb: Masmedia, str. 251.

Pokazatelji aktivnosti ukazuju na odnos prometa i prosječnog stanja. Oni ukazuju na brzinu cirkuliranja imovine u poslovnom procesu. Kao pokazatelji aktivnosti koriste se koeficijent obrtaja ukupne imovine, obrtaja prihoda, obrtaja potraživanja te trajanje naplate potraživanja u danima.⁴⁷

Najčešće rabljeni pokazatelji su pokazatelji profitabilnosti. Pokazatelj profitabilnosti ukazuje na uspješnost realizacije svih mjera poslovne politike banke.

⁴⁷Ibidem, str. 252.

Tablica 6: Pokazatelji profitabilnosti

| POKAZATELJI PROFITABILNOSTI | | |
|------------------------------------|-----------------------------|------------------|
| Naziv pokazatelja | Brojnik | Nazivnik |
| neto profitna marža | neto dobit + kamate | prihod |
| bruto marža profita | dobit prije poreza + kamate | ukupni prihod |
| neto rentabilnost imovine | neto dobit + kamate | ukupna imovina |
| bruto rentabilnost imovine | dobit prije poreza + kamate | ukupna imovina |
| rentabilnost vlastitog kapitala | neto dobit | vlastiti kapital |

Izvor: Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L. (2008): Analiza financijskih izvještaja. Zagreb: Masmedia, str. 253.

Ključni pokazatelji za promatranje učinkovitosti banaka su profitabilnost ukupne imovine (ROA), stopa profitabilnosti dioničkog kapitala (ROE) i bruto profitna marža.

Profitabilnost ukupne imovine (ROA) je stopa profitabilnosti ukupne imovine banke. ROA se računa kao omjer dobiti nakon oporezivanja i prosječne ukupne imovine. Ako je pokazatelj ROA jednak ili veći od 1, onda se u dionice banke isplati investirati.⁴⁸

Profitabilnost vlasničke glavnice, odnosno stopa profitabilnosti dioničkog kapitala (ROE) je omjer neto dobiti nakon oporezivanja i prosječnog dioničkog kapitala. ROE mjeri povrat na dionički kapital, točnije ukazuje na dobit menadžmenta banke po kuni/euru njihova udjela u kapitalu banke.⁴⁹

Bruto profitna marža stavlja u odnos dobit prije poreza uvećanu za kamate i ukupni prihod.

2.2.4. Obilježja poslovanja banaka u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj posluju 24 kreditne institucije: 20 banaka i 4 stambene štedionice.

Bankarstvo Republike Hrvatske imalo je niz specifičnosti koje su proizašle iz državnog statusa. Do 1990. Republika Hrvatska nije bila samostalna, što je ostavilo velikog traga i na bankarstvo

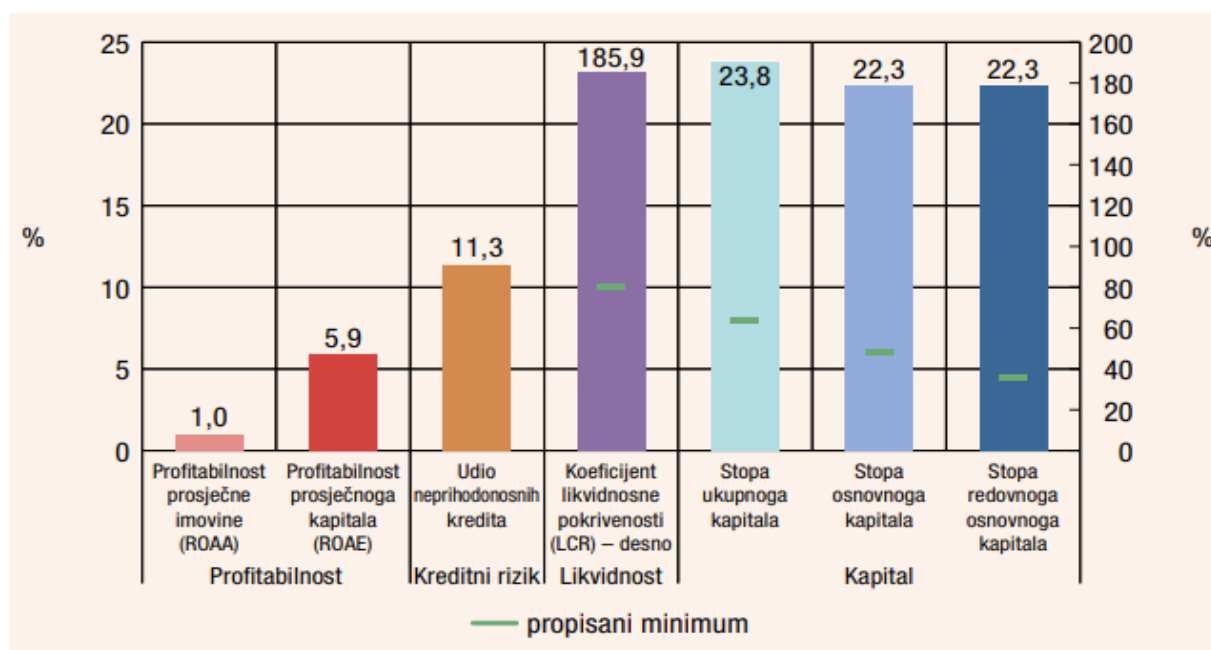
⁴⁸ Pavković, A. (2004): Instrumenti vrednovanja uspješnosti poslovnih banaka, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, II (1), str. 180.

⁴⁹ Ibidem, str. 181.

koje je bilo ograničeno interesima država kojih je Republika Hrvatska bila članica. Hrvatska narodna banka osnovana je 1990. i tada ona preuzima središnju ulogu u bankarstvu.⁵⁰ Danas u Republici Hrvatskoj odobrenje za rad ima 20 banka.⁵¹

Hrvatska narodna banka (HNB) je neovisna institucija koja ima za cilj stabilnost tečaja i cijena. Poslovanje i nadležnost HNB-a je uređeno Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci. HNB podupire gospodarstvo Hrvatske a i gospodarsku politiku EU podupirući njene ciljeve.

Nakon pet godina pada, imovina banaka u 2017. godini bilježi blagi rast (0,7 %) na što je utjecala dokapitalizacija OTP banke Hrvatska od strane matične mađarske banke koja je provedena zbog preuzimanja Splitske banke. Navedeno kretanje je potisnulo utjecaje porasta potraživanja, tečajnih kretanja, izlaska jedne banke iz sustava kao i poteškoća u poslovanju Agrokor.⁵²



Slika 4: Ključni pokazatelji bankovnog sustava, na dan 31. prosinca 2017.

Izvor: HNB (2018): Bilten o bankama, s Interneta, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> [18.7.2019.].

⁵⁰ Gregurek, M., Vidaković N. (2011): Bankarsko poslovanje, RRiF plus d.o.o., Zagreb, str. 532.

⁵¹ HNB, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija> [18.7.2019.].

⁵² HNB (2018): Bilten o bankama, s Interneta, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> [18.7.2019.].

Sustavom banaka u Republici Hrvatskoj dominiraju velike banke u stranom vlasništvu. Prema podacima HNB-a broj banaka se u razdoblju od 2015. do 2017. godine smanjivao. U 2015. godini broj domaćih banaka je bio 12, da bi se u 2017. smanjio za dvije banke. Udio stranih banaka se smanjio za jednu banku 2016. godine u odnosu na 2015. godinu, da bi 2017. godine bio isti kao i prethodnu godinu.⁵³

Tablica 7: Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka, na kraju razdoblja

| Vlasništvo | 2015. | | 2016. | | 2017. | |
|------------|-------------|------|-------------|------|-------------|------|
| | Broj banaka | Udio | Broj banaka | Udio | Broj banaka | Udio |
| Domaće | 12 | 9,7 | 11 | 10,3 | 10 | 9,9 |
| Strano | 16 | 90,3 | 15 | 89,7 | 15 | 90,1 |

HNB (2018): Bilten o bankama, s Interneta, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> [18.7.2019.].

Prema podacima Hrvatske narodne banke na dan 31. ožujka 2019. ukupna imovina svih banaka u Republici Hrvatskoj iznosila je 411.471.123.000 kuna.⁵⁴

⁵³HNB (2018): Bilten o bankama, s Interneta, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> [18.7.2019.].

⁵⁴HNB (2019), s Interneta, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/drugemonetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> [18.7. 2019.]

3. ANALIZA KRETANJA BDP-A I USPJEŠNOSTI POSLOVANJA BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Metode i podatci istraživanja

U empirijskom dijelu rada korišteni su podatci o poslovanju 23 banke koje su imale dozvolu za rad u 2017. Potrebno je napomenuti da je u toj godini situacija na tržištu bila drukčija nego danas jer su, primjerice, OTP banka i Splitska banka poslovale kao odvojeni subjekti te je Jadranska banka još bila aktivna.

Tablica 8: Poslovne banke uključene u uzorak istraživanja

| ID kod | Banka |
|--------|---|
| 1 | Addiko Bank |
| 2 | Banka Kovanica d.d., Varaždin |
| 3 | Croatia banka d.d., Zagreb |
| 4 | Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka |
| 5 | Hrvatska poštanska banka d.d., Zagreb |
| 6 | Imex banka d.d., Split |
| 7 | Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag |
| 8 | Jadranska banka d.d., Šibenik |
| 9 | J&T banka d.d., Varaždin |
| 10 | Karlovačka banka d.d., Karlovac |
| 11 | KentBank d.d., Zagreb |
| 12 | Kreditna banka Zagreb d.d., Zagreb |
| 13 | OTP banka Hrvatska d.d., Zadar |
| 14 | Partner banka d.d., Zagreb |
| 15 | Podravska banka d.d., Koprivnica |
| 16 | Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb |
| 17 | Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb |
| 18 | Samoborska banka d.d., Samobor |
| 19 | Sberbank d.d., Zagreb |
| 20 | Slatinska banka d.d., Slatina |
| 21 | Splitska banka d.d., Split |
| 22 | Veneto banka d.d., Zagreb |
| 23 | Zagrebačka banka d.d., Zagreb |

Izvor: izrada autora

U radu se koriste statističke metode s pomoću kojih se formira model za procjenu povezanosti kretanja BDP-a i uspješnosti poslovanja, koja je mjerena financijskim pokazateljima uspješnosti ROA, ROE i NPM, u kojeg su uključene i relevantne kontrolne varijable.

Podatci o kretanjima uspješnosti poslovanja banaka, kao i drugih računovodstvenih stavki prikupljeni su putem portala Poslovna.hr, dok su podatci o kretanju BDP-a pribavljeni sa službenih mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku.

Analiza je provedena korištenjem statističkog programa STATA 12.

3.2. Kretanje BDP-a i uspješnosti poslovanja banaka u Republici Hrvatskoj

Kretanje uspješnosti poslovanja banaka definira se kao funkcija kretanja BDP-a uz kontroliran utjecaj odabranih varijabli prikazan u tablici 9.

Tablica 9: Definiranje varijabli modela

| Naziv varijable | Oznaka | Izvor | Očekivana veza sa zavisnom varijablom |
|---|--------------|--------------|---------------------------------------|
| BDP (rast) | | dsz.hr | + |
| Povrat na imovinu | ROA | Poslovna.hr | Zavisna |
| Povrat na kapital | ROE | Poslovna.hr | Zavisna |
| Neto profitna marža | NPM | Poslovna.hr | Zavisna |
| Udio kamatnih prihoda u ukupnim prihodima | ph_udio | Poslovna.hr | + |
| Kamatni prihod po novčanoj jedinici kredita | ph_kre | Poslovna.hr | + |
| Omjer rezervi i aktive | rez_akt | Poslovna.hr | - |
| Omjer vrijednosnih usklađivanja i aktive | vrij_usk_akt | Poslovna.hr | - |
| Omjer kredita ostalim komitentima i aktive | kok_akt | Poslovna.hr | + |
| Imovina | | Poslovna.hr | + |
| Veličina banke | vel | Log (aktiva) | |

Izvor: obrada autora


```

. xtset banka_id godina
      panel variable:  banka_id (strongly balanced)
      time variable:  godina, 2013 to 2017
      delta:          1 unit

```

Slika 5: Kreiranje panel baze podataka

Izvor: obrada autora

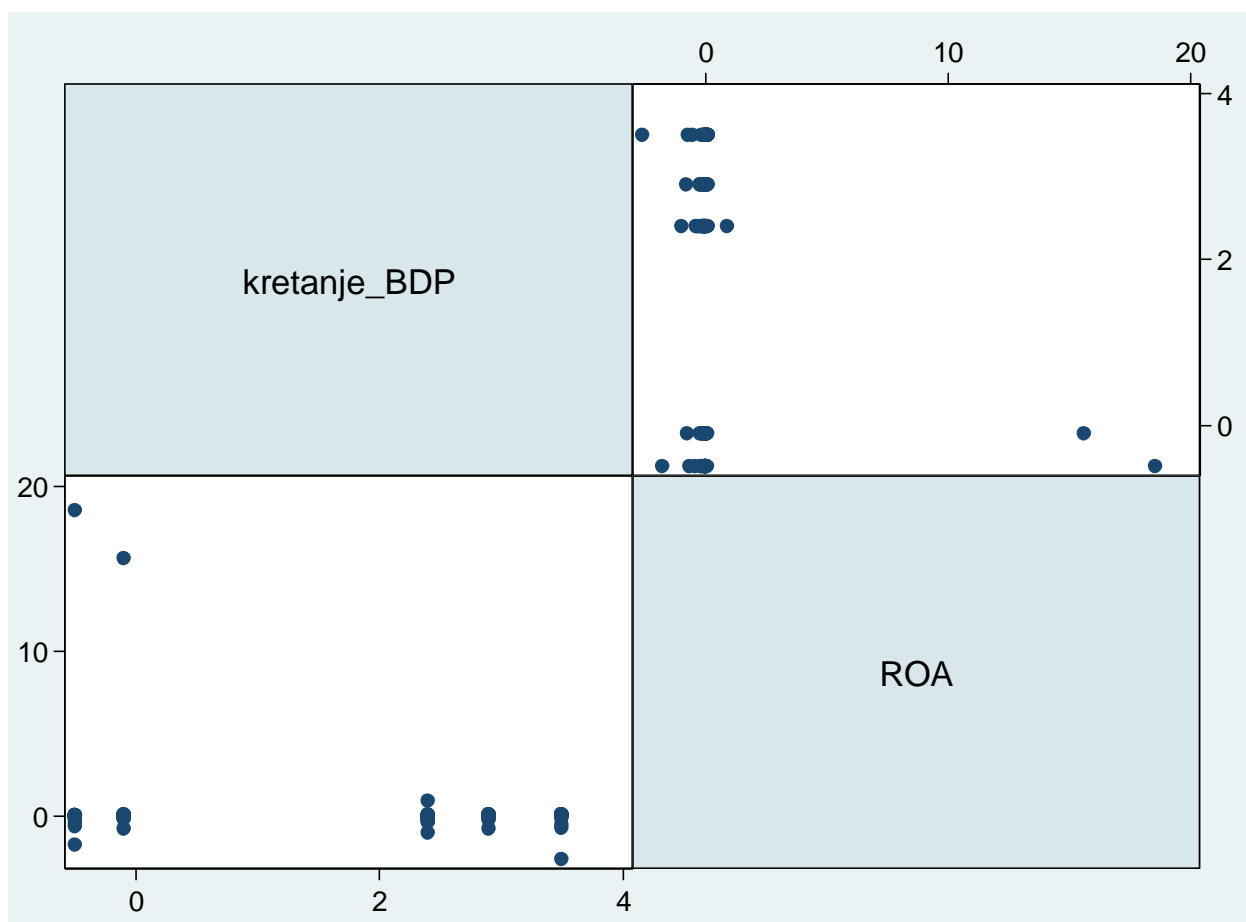
Glavni cilj ovog rada je utvrditi povezanost između kretanja BDP-a i odabrana tri pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA, ROE i NPM.

| | bdprast | roa | roe | npm |
|---------|---------|----------|---------|--------|
| bdprast | 1.0000 | | | |
| roa | -0.1573 | 1.0000 | | |
| roe | 0.0545 | -0.3454* | 1.0000 | |
| npm | 0.0121 | -0.3070* | 0.9810* | 1.0000 |

Slika 6: Korelacija varijable kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja

Izvor: obrada autora

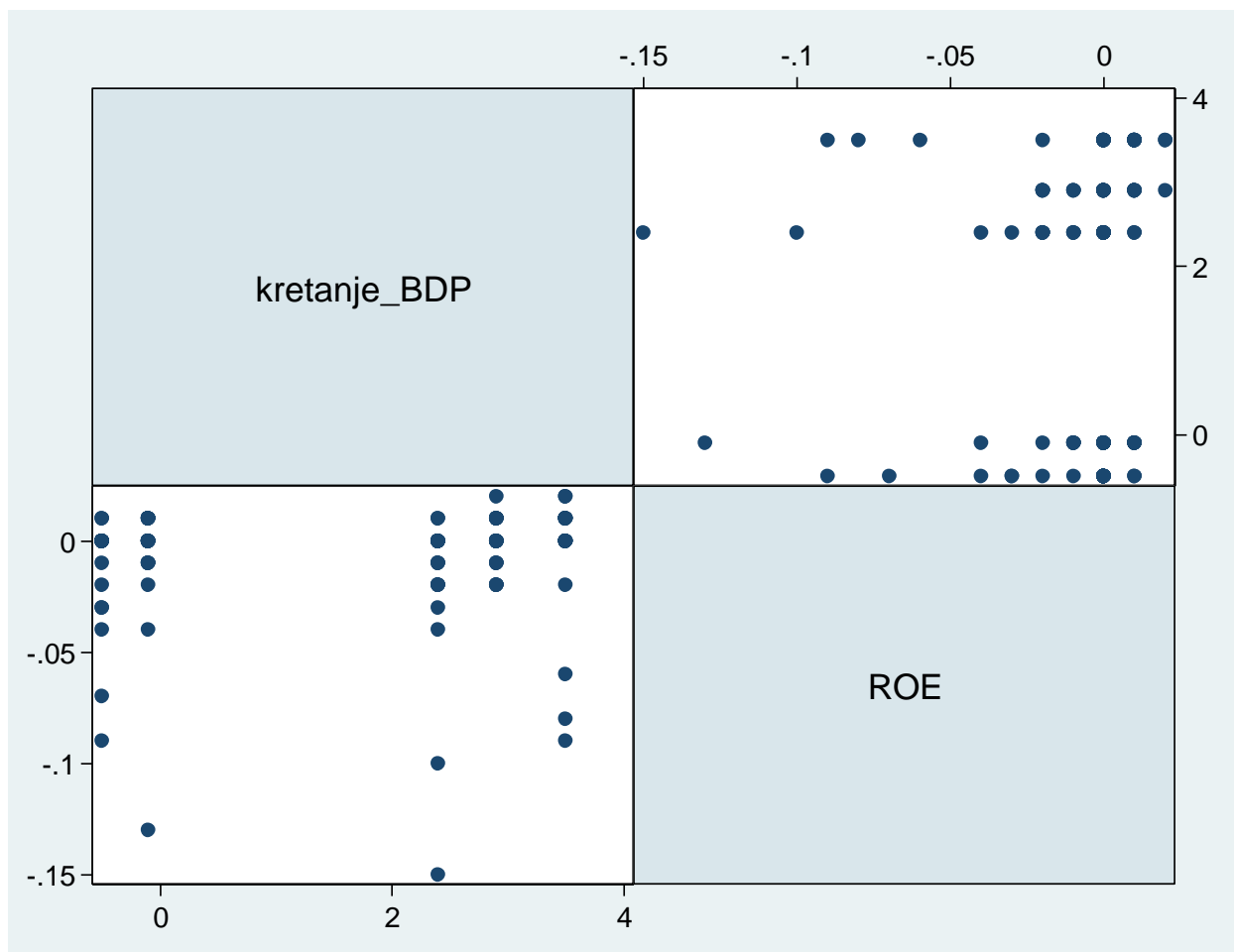
Iz korelacijske matrice može se utvrditi postojanje međusobne povezanosti razmatranih pokazatelja uspješnosti, dok njihova povezanost s kretanjem BDP-a nije utvrđena.



Grafikon 1: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza može se uočiti da pri svim razinama promjene vrijednosti BDP-a postoje oscilacije u pokazatelju ROA oko vrijednosti nula bez jasne tendencije u slučaju porasta vrijednosti BDP-a, te su utvrđene i ekstremne vrijednosti na način da se pri negativnoj promjeni BDP-a ostvaruju ekstremno visoke vrijednosti pokazatelja ROA, te da se pri visokim razinama rasta BDP-a ostvaruju negativne vrijednosti pokazatelja ROA, što je u suprotnosti s očekivanim kretanjima.



Grafikon 2: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja ROE

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza razvidno je da pri svim razinama promjene vrijednosti BDP-a postoje banke koje su ostvarile pozitivne poslovne rezultate, kao i banke koje su ostvarile negativne poslovne rezultate. Iz grafičkog prikaza ne može se utvrditi postojanje tendencije porasta vrijednosti pokazatelja uspješnosti ROE u slučaju porasta razine BDP-a.

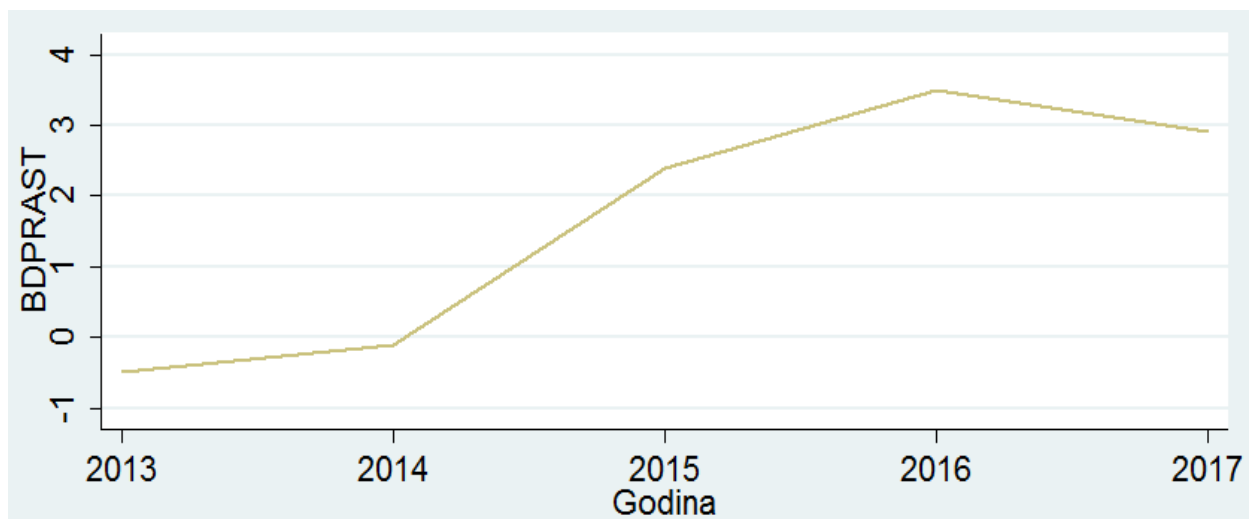


Grafikon 3: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja NPM

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza može se uočiti da pri svim razinama promjene vrijednosti BDP-a postoje banke koje su ostvarile pozitivnu vrijednost pokazatelja NPM, kao i banke koje su ostvarile negativnu vrijednost pokazatelja NPM. Iz grafičkog prikaza ne može se utvrditi postojanje tendencije porasta vrijednosti pokazatelja uspješnosti NPM u slučaju porasta razine BDP-a.

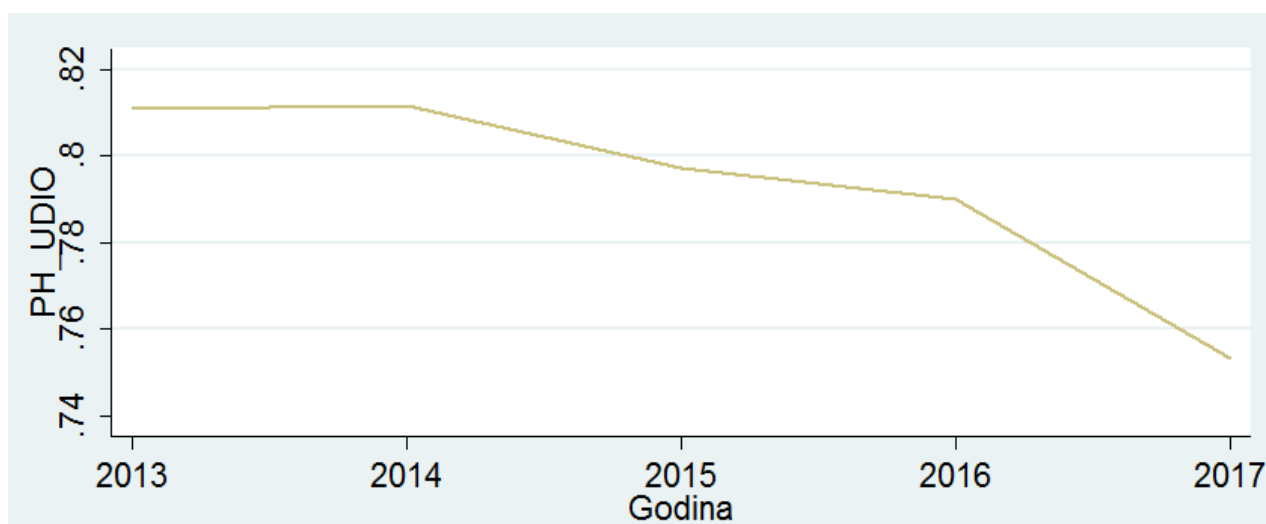
Međutim, na kretanje pokazatelja uspješnosti utječu i druge varijable koje su specifične za poslovanje svake od promatranih banaka, zbog čega se uvode i dodatne varijable koje su kontrolne varijable kretanju uspješnosti poslovanja promatranih banaka.



Grafikon 4: Stopa rasta BDP-a

Izvor: obrada autora

Iz grafičkog prikaza može se utvrditi da je Republika Hrvatska u prve dvije promatrane godine (2013. i 2014.) ostvarivala negativne stope rasta BDP-a, nakon čega su uslijedile godine gospodarskog rasta. Najveći rast BDP-a ostvaren je u 2016. kada je iznosio 3,5 % u odnosu na prethodnu 2015.

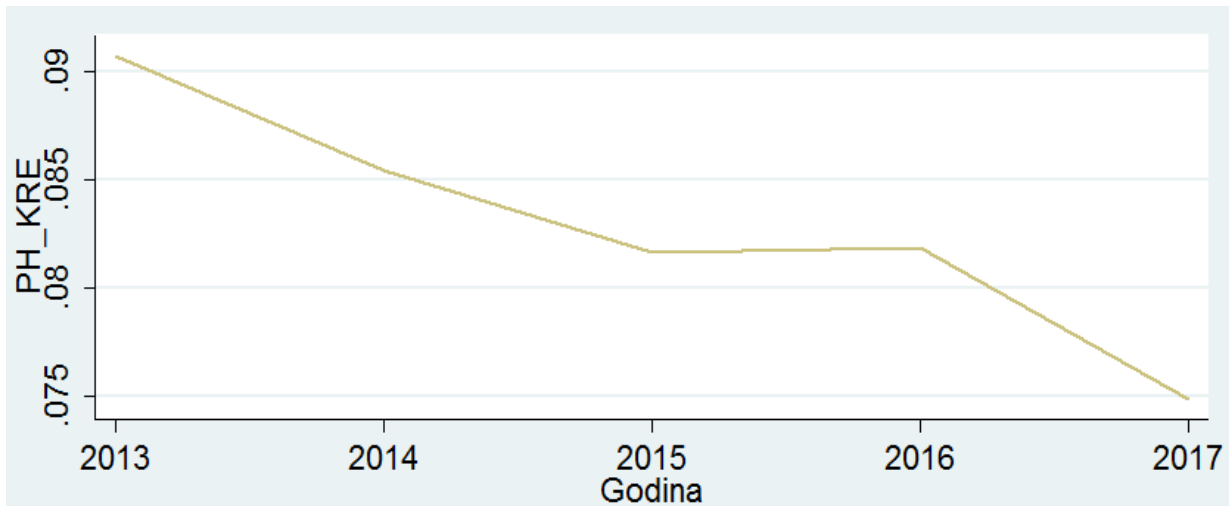


Grafikon 5: Prosječno kretanje kamatnih prihoda banaka

Izvor: obrada autora

Kamatni prihodi banaka, koji predstavljaju njihove najznačajnije prihode, u promatranom razdoblju činili su u prosjeku između 75 i 81 % ostvarenih prihoda banaka.

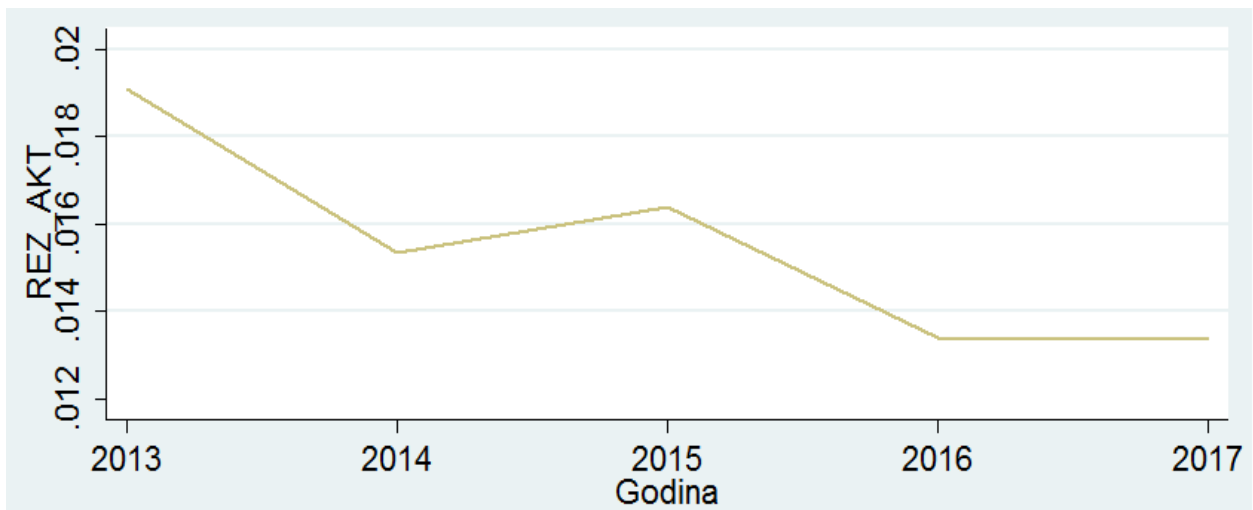
Udio kamatnih prihoda u ukupnim приходima banaka bilježio je blagi rast u 2014. u odnosu na 2013., nakon čega je uslijedilo razdoblje pada. Najznačajniji pad ostvaren je u 2017. u odnosu na 2016.



Grafikon 6: Prosječno kretanje kamatnih prihoda po jedinici kredita

Izvor: obrada autora

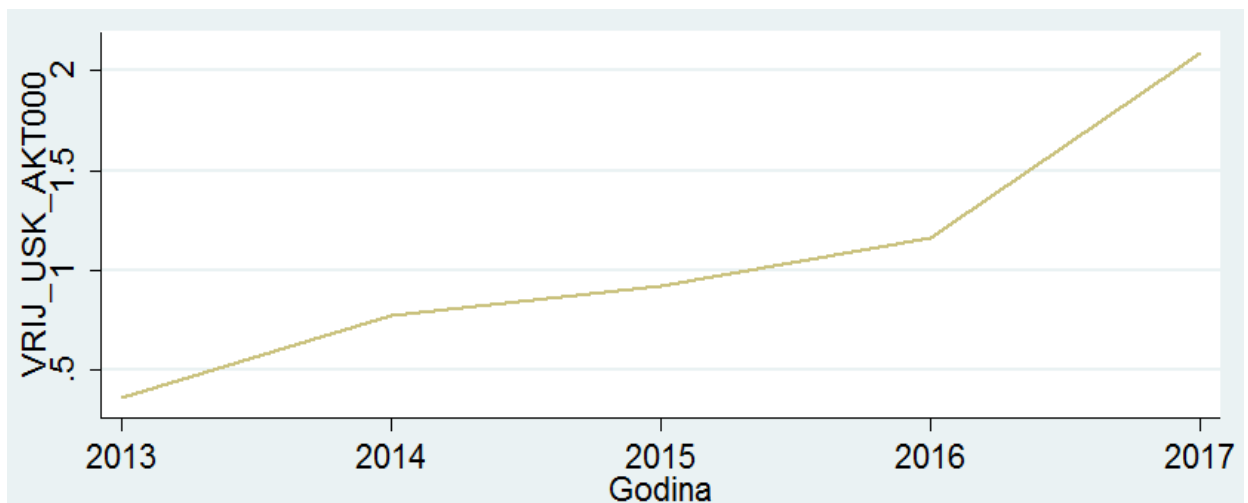
Kamatni prihodi po jedinici kredita kretali su se u rasponu od 0,075 do 0,09 kuna na svaku kunu realiziranog kredita. Iz grafičkog prikaza može se utvrditi postojanje trenda pada prihoda po kuni realiziranog kredita, gdje je neznatan porast utvrđen u 2016. u odnosu na 2015., nakon čega je uslijedio intenzivniji pad u 2017.



Grafikon 7: Prosječno kretanje omjera rezervacija i aktive banaka

Izvor: obrada autora

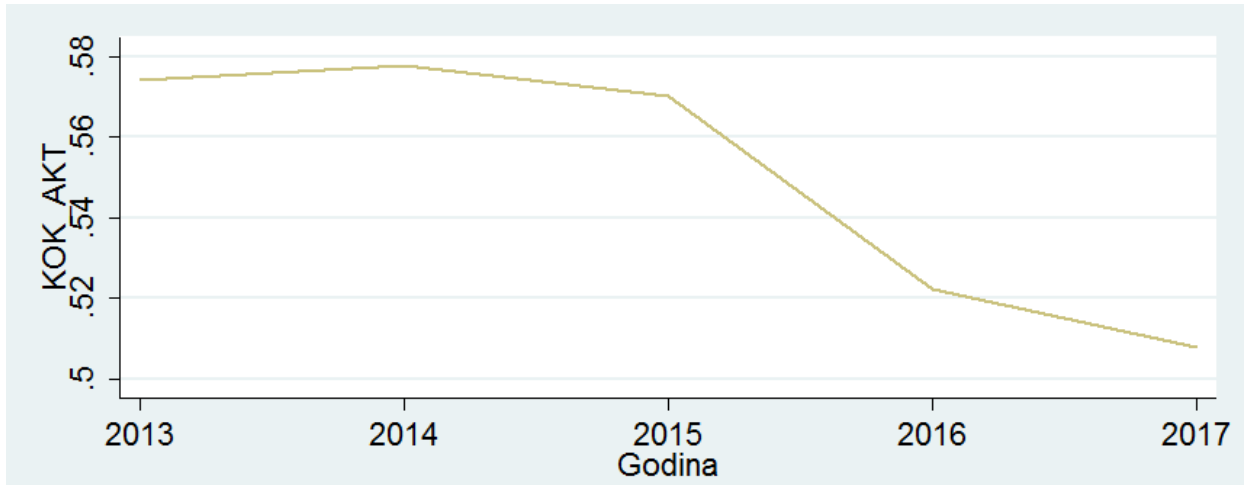
Omjer rezervacija i aktive bilježi oscilacije u promatranom razdoblju s tendencijom pada. Najviša razina rezervacija na kunu aktive ostvarena je u prvoj razmatranoj godini, nakon čega je uslijedio pad s oscilacijama, a najniža razina omjera zabilježena je u zadnjoj godini promatranja (2017.).



Grafikon 8: Prosječno kretanje vrijednosnih usklađivanja banaka na 1000 kuna aktive

Izvor: obrada autora

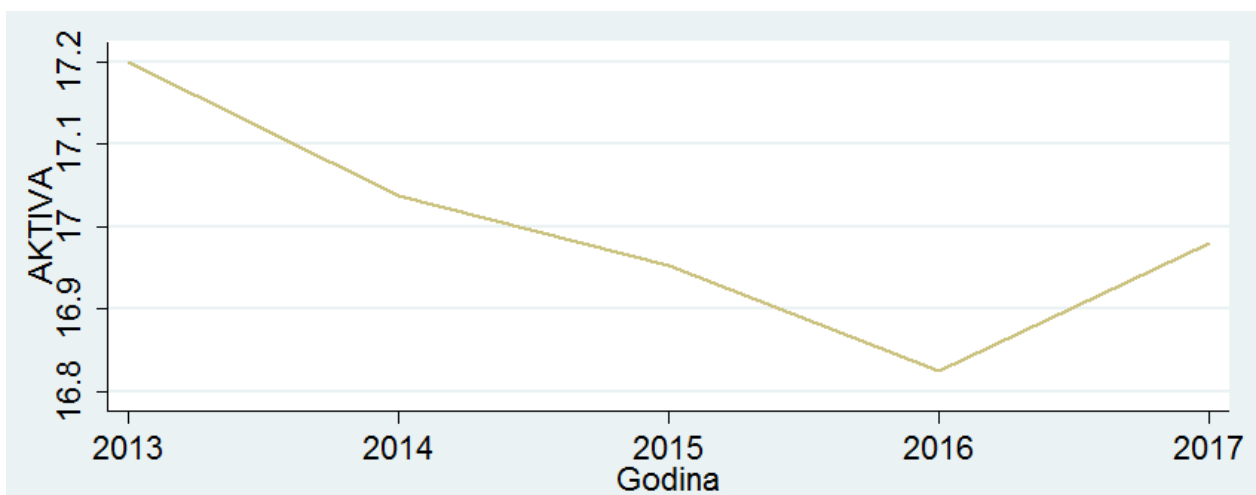
Udio vrijednosnih usklađivanja u 1000 kuna aktive imao je tendenciju porasta u cijelom promatranom razdoblju, a najintenzivniji porast zabilježen je u 2017. u odnosu na 2016.



Grafikon 9: Prosječno kretanje udjela kredita ostalim komitentima u aktivi banaka

Izvor: obrada autora

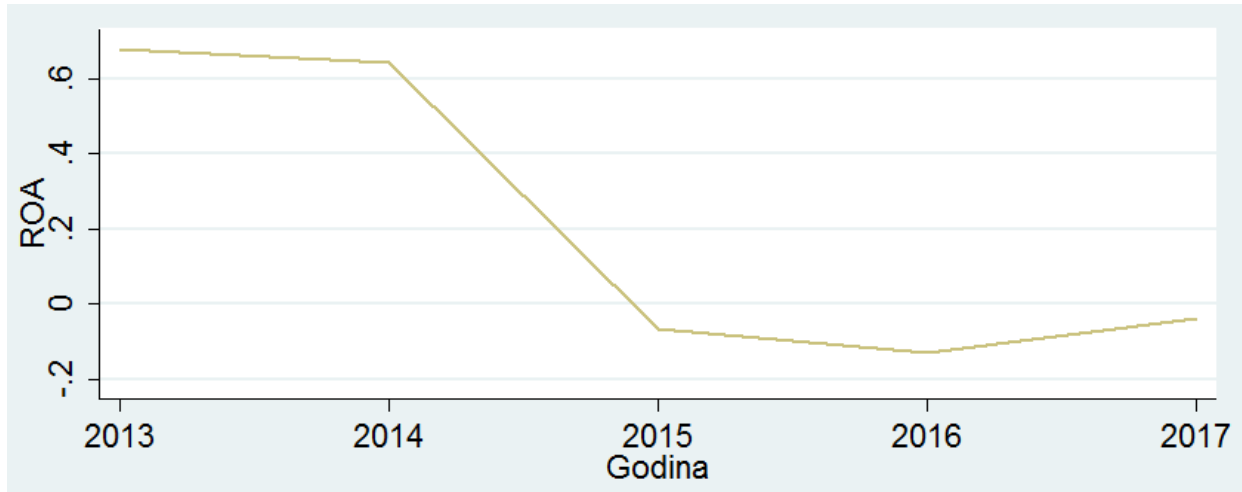
Iz grafičkog prikaza može se utvrditi da je udio kredita ostalim komitentima u aktivi banke blago porastao u 2014. u odnosu na 2013., nakon čega je uslijedilo razdoblje pada – najniži udio zabilježen je u 2017.



Grafikon 10: Prosječno kretanje aktive banaka

Izvor: obrada autora

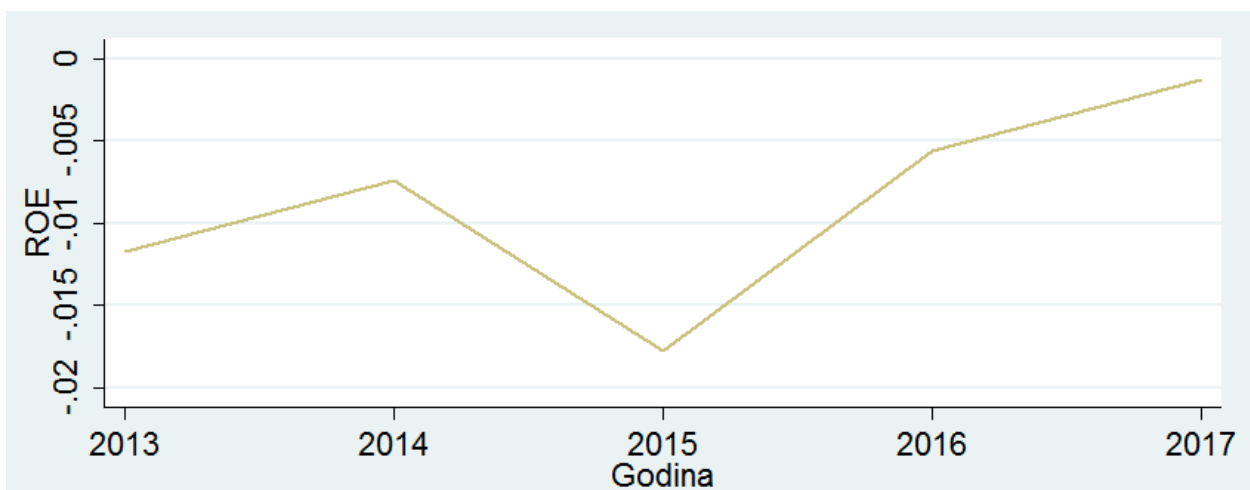
Aktiva banaka imala je tendenciju pada u razdoblju od 2013. do 2016., kada je ostvarena najniža vrijednost, nakon čega je u 2017. uslijedio značajniji porast.



Grafikon 11: Prosječno kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA

Izvor: obrada autora

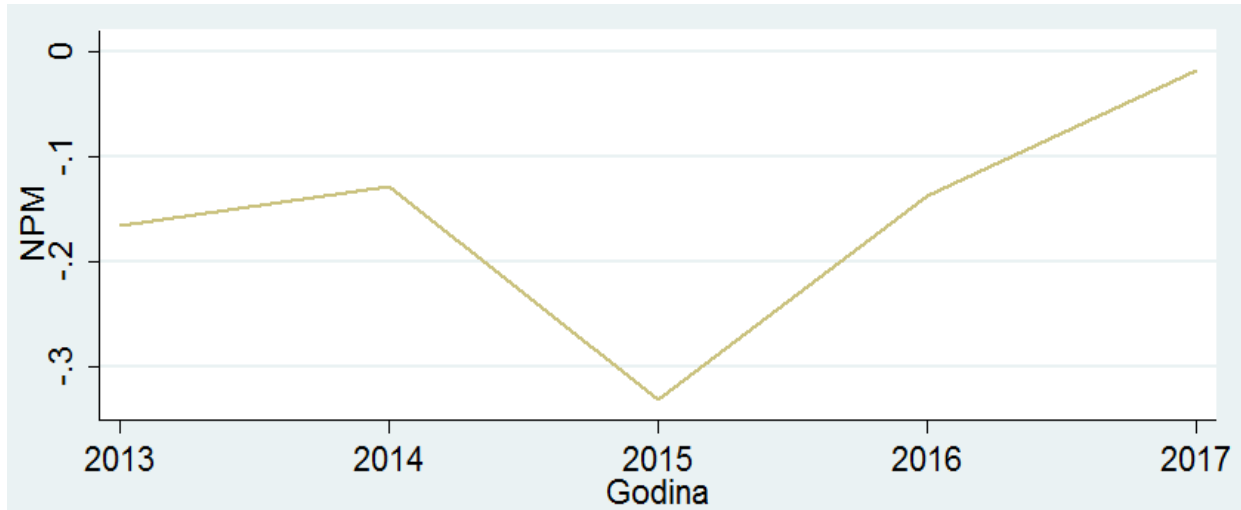
Pokazatelji prosječnog povrata na ukupnu imovinu imali su tendenciju pada od 2013. do 2016. nakon čega je zabilježen porast u 2017.



Grafikon 12: Prosječno kretanje uspješnosti poslovanja ROE

Izvor: obrada autora

Pokazatelj povrata na uloženi kapital bilježio je oscilacije u cijelom promatranom razdoblju s tendencijom porasta nakon 2015.



Grafikon 13: Prosječno kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja NPM

Izvor: obrada autora

Pokazatelj NPM oscilirao je u cjelokupnom promatranom razdoblju s tendencijom porasta nakon 2015.

Tablica 10: Prikaz korelacijskih koeficijenata za odabrane varijable

| | bdprast | ph_udio | ph_kre | rez_akt | vrij_u~t | kok_akt | vel |
|--------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------|--------|
| bdprast | 1.0000 | | | | | | |
| ph_udio | -0.1922* | 1.0000 | | | | | |
| ph_kre | -0.2356* | 0.3976* | 1.0000 | | | | |
| rez_akt | -0.0950 | -0.0319 | 0.0386 | 1.0000 | | | |
| vrij_usk_akt | -0.0968 | -0.0429 | -0.0505 | -0.1935* | 1.0000 | | |
| kok_akt | -0.2460* | 0.0847 | -0.5227* | -0.0279 | -0.1000 | 1.0000 | |
| vel | 0.0057 | -0.4349* | -0.5109* | 0.0061 | -0.1547 | 0.5646* | 1.0000 |

Izvor: obrada autora

Iz tablice korelacije razvidno je postojanje najintenzivnije povezanosti između kretanja udjela kredita ostalim komitentima u aktivi banaka i veličine banke mjerene vrijednošću aktive. Veza je pozitivna, odnosno može se utvrditi da veće banke imaju veći udio kredita ostalim komitentima u aktivi banke u odnosu na manje banke.

Povezanosti nisu izrazite, što upućuje na umanjen rizik postojanja problema multikolinearnosti kod upotrebe procjenitelja s kontrolnim varijablama.

Tablica 11: Deskriptivna statistika pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka

| Variable | | Mean | Std. Dev. | Min | Max | Observations | |
|----------|---------|-----------|-----------|-----------|----------|--------------|-----|
| roa | overall | .2170435 | 2.290406 | -2.59 | 18.55 | N = | 115 |
| | between | | .9437886 | -.576 | 3.694 | n = | 23 |
| | within | | 2.094392 | -4.926956 | 15.07304 | T = | 5 |
| roe | overall | -.0087826 | .0278198 | -.15 | .02 | N = | 115 |
| | between | | .0204116 | -.082 | .012 | n = | 23 |
| | within | | .0192855 | -.0867826 | .0532174 | T = | 5 |
| npm | overall | -.1564144 | .5174302 | -2.593027 | .3847562 | N = | 115 |
| | between | | .3851658 | -1.493197 | .2206361 | n = | 23 |
| | within | | .3529685 | -1.786477 | .8629073 | T = | 5 |

Izvor: obrada autora

Iz tablice se može utvrditi da su promatrane banke u odabranom petogodišnjem razdoblju u prosjeku bilježile pozitivnu vrijednost pokazatelja ROA (0,217). Prosječne vrijednosti pokazatelja uspješnosti ROE i NPM su negativne.

Tablica 12: Deskriptivna statistika kretanja BDP-a i kontrolnih varijabli

| variable | | Mean | Std. Dev. | Min | Max | Observations |
|----------|---------|----------|-----------|-----------|----------|-----------------|
| bdprast | overall | 1.64 | 1.633895 | -.5 | 3.5 | N = 115 |
| | between | | 0 | 1.64 | 1.64 | n = 23 |
| | within | | 1.633895 | -.5 | 3.5 | T = 5 |
| ph_udio | overall | .7926348 | .0789648 | .555 | .93 | N = 115 |
| | between | | .0709981 | .5956 | .8894 | n = 23 |
| | within | | .0370349 | .6608348 | .8562348 | T = 5 |
| ph_kre | overall | .0828957 | .0179098 | .059 | .15 | N = 115 |
| | between | | .0141448 | .0652 | .1076 | n = 23 |
| | within | | .0113007 | .0552957 | .1280957 | T = 5 |
| rez_akt | overall | .015513 | .0173814 | 0 | .077 | N = 115 |
| | between | | .0154359 | 0 | .0464 | n = 23 |
| | within | | .0084973 | -.015087 | .063313 | T = 5 |
| vrij_u~t | overall | 409.2453 | 2085.236 | -1.74 | 13984.05 | N = 104 |
| | between | | 1462.924 | -.238 | 6430.872 | n = 21 |
| | within | | 1518.051 | -6019.638 | 7962.42 | T-bar = 4.95238 |
| kok_akt | overall | .550287 | .0950781 | .234 | .7 | N = 115 |
| | between | | .0780326 | .3776 | .6634 | n = 23 |
| | within | | .0562531 | .335487 | .6914869 | T = 5 |
| imovin~d | overall | 16.9984 | 26.39923 | .469 | 106.505 | N = 115 |
| | between | | 26.83987 | .4782 | 104.448 | n = 23 |
| | within | | 1.347998 | 12.2146 | 22.356 | T = 5 |

Izvor: obrada autora

BDP je u promatranom razdoblju u prosjeku rastao stopom od 1,64 % s prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 1,63 postotnih poena. Stopa rasta BDP-a kretala se u rasponu od -5,00 % do 3,50 %.

3.3. Testiranje hipoteza

Za potrebe testiranja povezanosti kretanja BDP-a i profitabilnost kreira se model koji, uz kretanje BDP-a, uključuje ostale odabrane kontrolne varijable.

Procijenjeni model glasi:

Profitabilnost = f (kretanje BDP-a, rezerviranja, vrijednosna usklađivanja, struktura kamatnih prihoda, udio kamatnih prihoda u ukupnim приходima banke, krediti ostalim komitentima, veličina banke).

Na kretanje pokazatelja profitabilnosti očekivano utjecaj ima kretanje BDP-a, kao i stavke rezerviranja gdje povećanje rezerviranja negativno djeluje na profitabilnost poslovanja. Vrijednosna usklađivanja kao i rezervacije imaju odraz na uspješnost poslovanja. Na tržištu je prisutan trend pada kamatnih stopa, zbog čega banke koje ostvaruju izraženije kamatne prihode zbog trenda pada kamatnih stopa postaju manje profitabilne. Krediti ostalim komitentima su krediti subjektima koji nisu financijske institucije, te se očekuje veća razina profitabilnosti ako su zastupljeni u aktivi banke u većoj mjeri.

Zbog djelovanja ekonomije obujma očekuje se porast razine profitabilnosti kod većih banaka budući da opada značaj fiksnih troškova poslovanja (npr. paušalni porezi), ali i postojanja odjela koje banka u pravilu ima neovisno o obujmu poslovanja (odjel kreditne analize, odjel kontrolinga, odjel marketinga, odjel isteka ugovora i sl.).

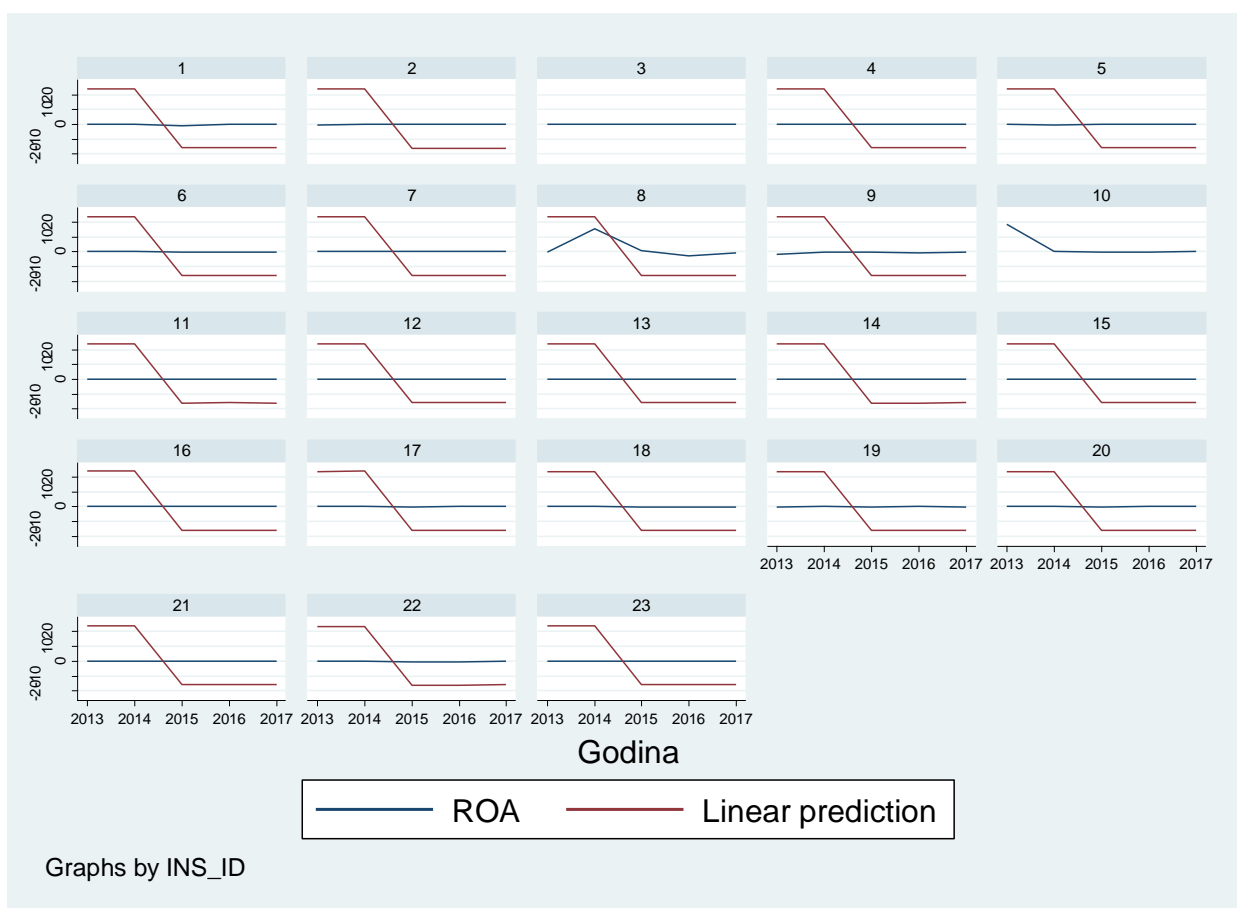
Tablica 13: Veza između kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROA

| | | | |
|--|--------------------|---|--------|
| Between regression (regression on group means) | Number of obs | = | 104 |
| Group variable: banka_id | Number of groups | = | 21 |
| R-sq: within = 0.0092 | Obs per group: min | = | 4 |
| between = 0.9776 | avg | = | 5.0 |
| overall = 0.0104 | max | = | 5 |
| | F(7,13) | = | 81.02 |
| sd(u_i + avg(e_i.))= .1603318 | Prob > F | = | 0.0000 |

| roa | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] |
|--------------|-----------|-----------|--------|-------|----------------------|
| dbdp | -39.74657 | 1.905124 | -20.86 | 0.000 | -43.86234 -35.6308 |
| ph_udio | .0196503 | .7654288 | 0.03 | 0.980 | -1.633958 1.673259 |
| ph_kre | -.0333686 | 4.384815 | -0.01 | 0.994 | -9.506185 9.439448 |
| rez_akt | -.1702055 | 2.597613 | -0.07 | 0.949 | -5.782006 5.441595 |
| vrij_usk_akt | -.0000269 | .0000302 | -0.89 | 0.388 | -.0000921 .0000383 |
| kok_akt | -.4296702 | .8301658 | -0.52 | 0.613 | -2.223134 1.363794 |
| vel | .0447161 | .0440445 | 1.02 | 0.329 | -.0504363 .1398684 |
| _cons | 23.01867 | 1.810847 | 12.71 | 0.000 | 19.10658 26.93077 |

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela može se utvrditi postojanje statistički značajne i negativne veze između BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROA, odnosno u godinama rasta BDP-a može se očekivati manja vrijednost pokazatelja ROA za 39,75 bodova uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.



Grafikon 14: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti ROA pokazatelja

Izvor: obrada autora

Tablica 14: Veza između BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROE

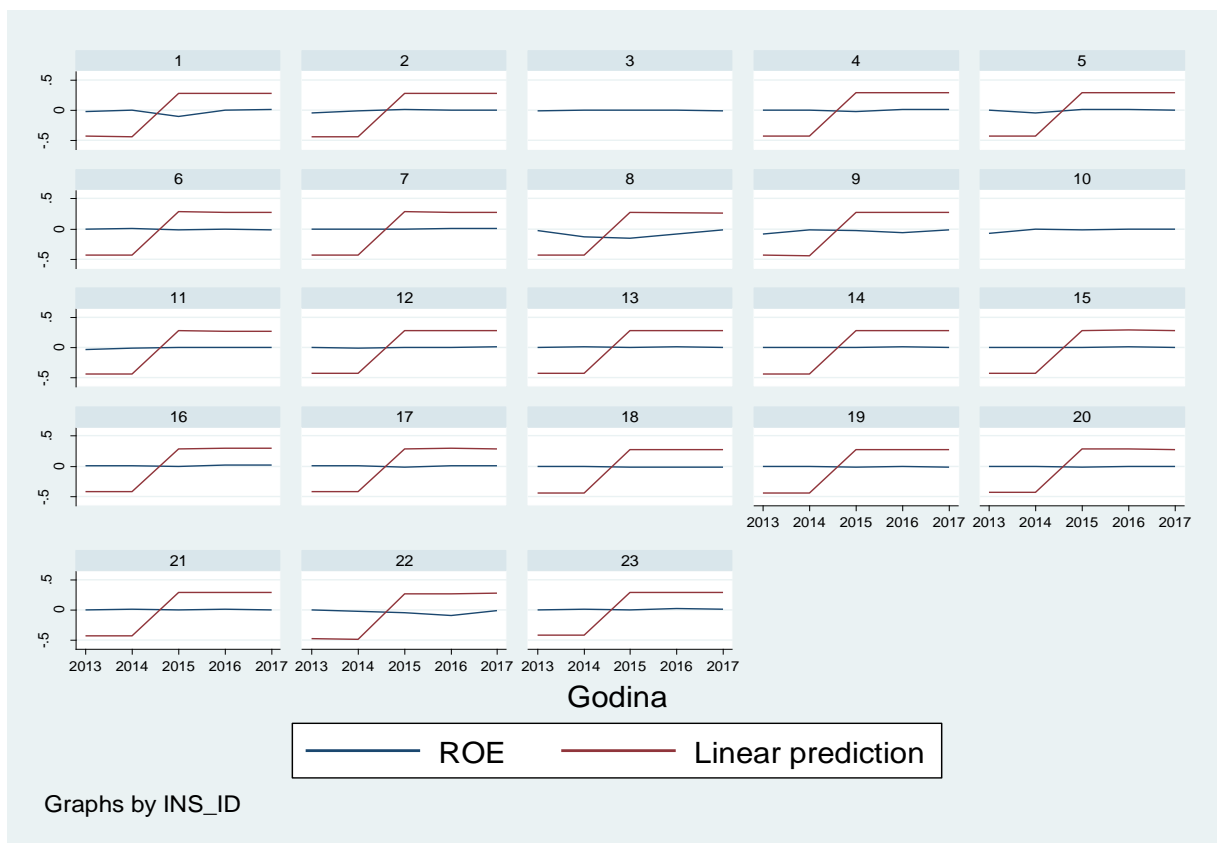
Between regression (regression on group means) Number of obs = 104
 Group variable: banka_id Number of groups = 21

R-sq: within = 0.0001 Obs per group: min = 4
 between = 0.7813 avg = 5.0
 overall = 0.0006 max = 5

$sd(u_i + \text{avg}(e_i)) = .0124161$ $F(7, 13) = 6.64$
 Prob > F = 0.0018

| roe | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] | |
|--------------|-----------|-----------|-------|-------|----------------------|-----------|
| dbdp | .7145039 | .1475325 | 4.84 | 0.000 | .3957792 | 1.033229 |
| ph_udio | -.0251451 | .0592747 | -0.42 | 0.678 | -.1532003 | .1029102 |
| ph_kre | .2388708 | .3395595 | 0.70 | 0.494 | -.4947029 | .9724445 |
| rez_akt | .07617 | .2011588 | 0.38 | 0.711 | -.3584071 | .5107472 |
| vrij_usk_akt | -2.75e-06 | 2.34e-06 | -1.18 | 0.261 | -7.80e-06 | 2.30e-06 |
| kok_akt | -.0019676 | .0642879 | -0.03 | 0.976 | -.1408533 | .136918 |
| vel | .0043375 | .0034108 | 1.27 | 0.226 | -.0030311 | .0117061 |
| _cons | -.5304687 | .1402318 | -3.78 | 0.002 | -.8334211 | -.2275164 |

Izvor: obrada autora



Grafikon 15: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROE

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela može se utvrditi postojanje statistički značajne i pozitivne veze između BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROE, odnosno u godinama rasta BDP-a može se očekivati veća vrijednost ROE pokazatelja za 0,71 bod uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.

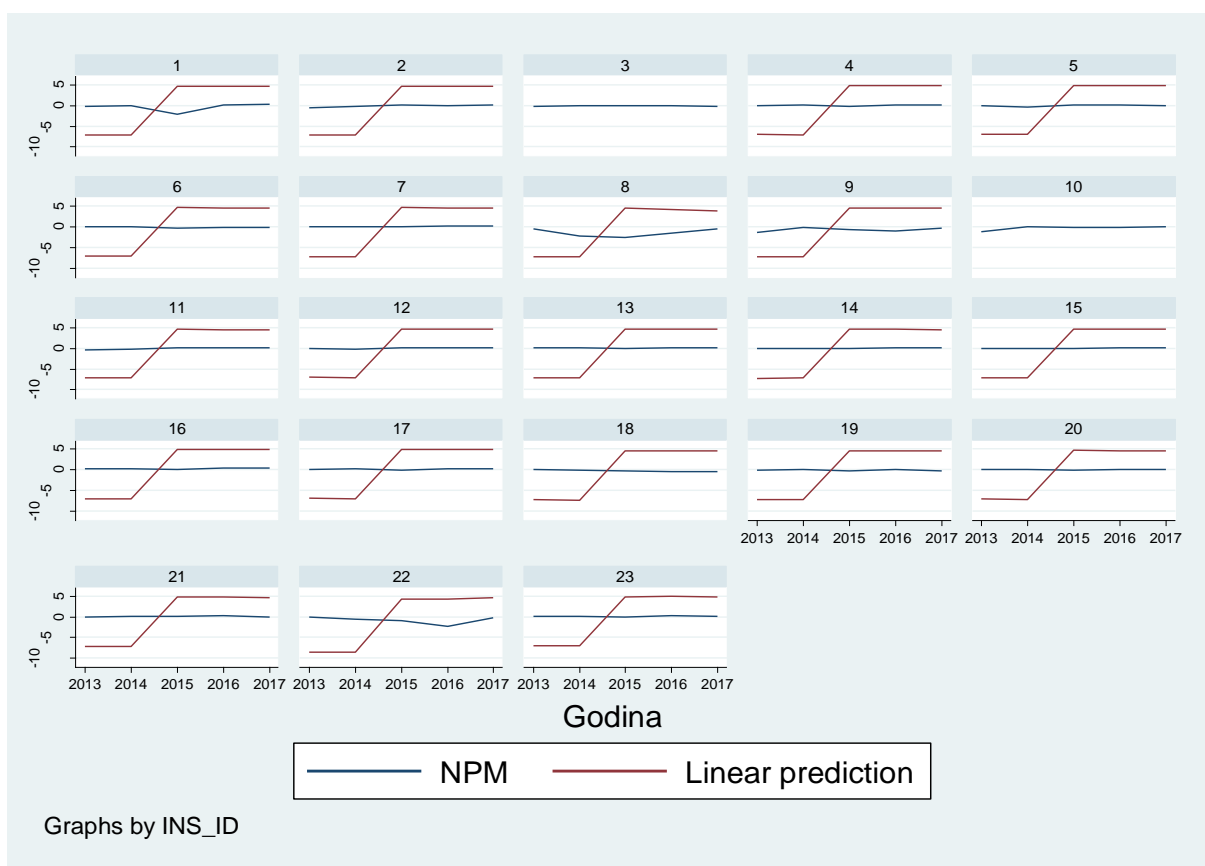
Tablica 15: Veza između BDP-a i NPM

| | | | |
|--|--------------------|---|--------|
| Between regression (regression on group means) | Number of obs | = | 104 |
| Group variable: banka_id | Number of groups | = | 21 |
| R-sq: within = 0.0033 | Obs per group: min | = | 4 |
| between = 0.7939 | avg | = | 5.0 |
| overall = 0.0000 | max | = | 5 |
| | F(7,13) | = | 7.15 |
| sd(u_i + avg(e_i.))= .2252412 | Prob > F | = | 0.0012 |

| npm | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] | |
|--------------|-----------|-----------|-------|-------|----------------------|-----------|
| dbdp | 11.8383 | 2.676401 | 4.42 | 0.001 | 6.056284 | 17.62031 |
| ph_udio | -.560192 | 1.075308 | -0.52 | 0.611 | -2.883253 | 1.762869 |
| ph_kre | 4.874901 | 6.159979 | 0.79 | 0.443 | -8.432926 | 18.18273 |
| rez_akt | .5055371 | 3.64924 | 0.14 | 0.892 | -7.378166 | 8.38924 |
| vrij_usk_akt | -.0000877 | .0000424 | -2.07 | 0.059 | -.0001793 | 3.88e-06 |
| kok_akt | .1439196 | 1.166253 | 0.12 | 0.904 | -2.375617 | 2.663456 |
| vel | .0690095 | .0618756 | 1.12 | 0.285 | -.0646647 | .2026837 |
| _cons | -8.76365 | 2.543958 | -3.44 | 0.004 | -14.25954 | -3.267764 |

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela može se utvrditi postojanje statistički značajne i pozitivne veze između BDP-a i pokazatelja uspješnosti NPM, odnosno u godinama rasta BDP-a može se očekivati veća vrijednost pokazatelja NPM za 11,84 boda uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.



Grafikon 16: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti NPM

Izvor: obrada autora

Tablica 16: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i pokazatelja uspješnosti ROA

Between regression (regression on group means) Number of obs = 83
 Group variable: banka_id Number of groups = 21

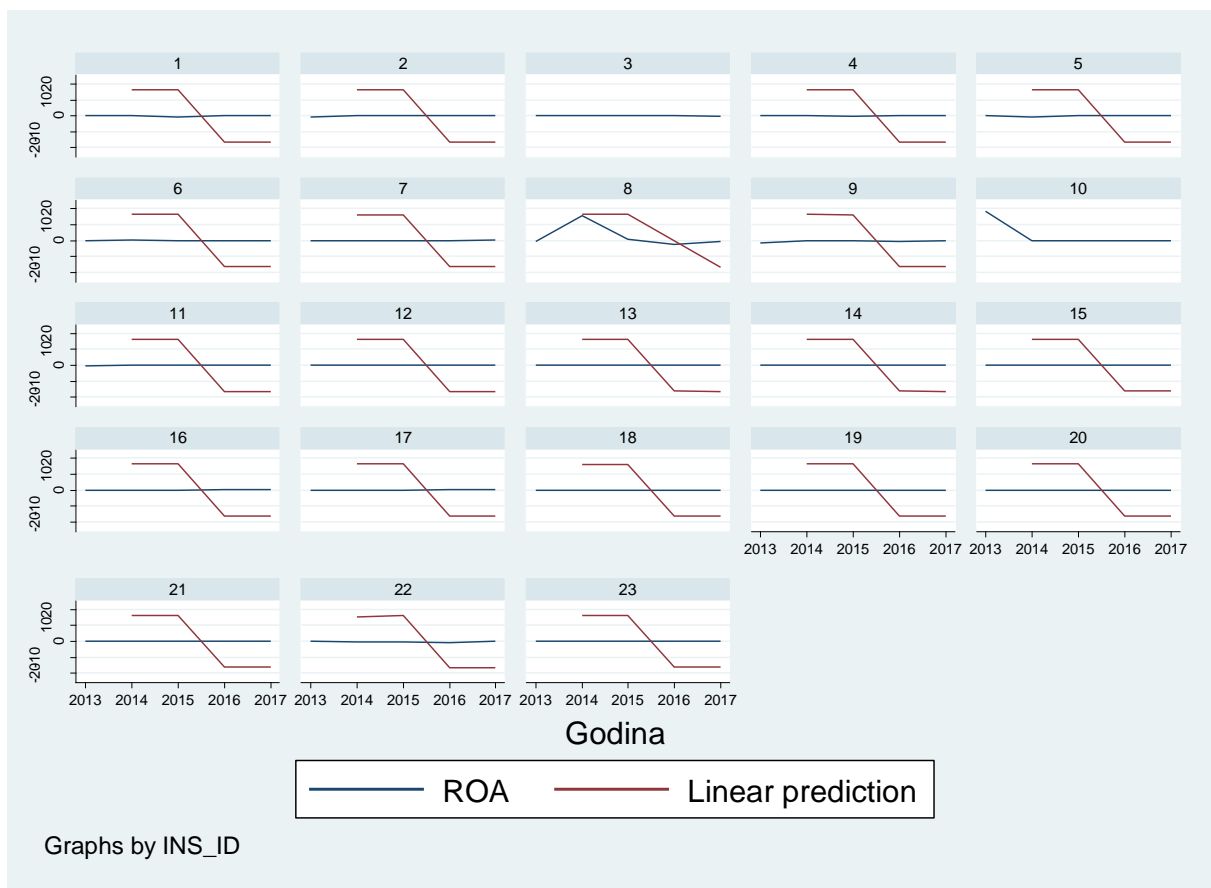
R-sq: within = 0.0065 Obs per group: min = 3
 between = 0.9944 avg = 4.0
 overall = 0.0102 max = 4

$sd(u_i + avg(e_i.)) = .1081694$ $F(7,13) = 329.02$
 $Prob > F = 0.0000$

| roa | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] | |
|--------------|-----------|-----------|--------|-------|----------------------|-----------|
| dbdp | | | | | | |
| L1. | -32.61681 | .9256679 | -35.24 | 0.000 | -34.6166 | -30.61703 |
| ph_udio | .0716344 | .5249604 | 0.14 | 0.894 | -1.062473 | 1.205742 |
| ph_kre | 1.724184 | 3.161359 | 0.55 | 0.595 | -5.105516 | 8.553884 |
| rez_akt | 1.229678 | 1.781116 | 0.69 | 0.502 | -2.618189 | 5.077544 |
| vrij_usk_akt | -.0000521 | .0000291 | -1.79 | 0.097 | -.0001149 | .0000107 |
| kok_akt | .0646505 | .5241311 | 0.12 | 0.904 | -1.067666 | 1.196967 |
| vel | .0264341 | .0307023 | 0.86 | 0.405 | -.0398941 | .0927623 |
| _cons | 15.43141 | 1.088813 | 14.17 | 0.000 | 13.07918 | 17.78365 |

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela može se utvrditi postojanje statistički značajne i negativne veze između BDP-a iz prethodne godine i pokazatelja uspješnosti ROA, odnosno i nakon godine s ostvarenim rastom BDP-a može se očekivati manja vrijednost pokazatelja ROA za 32,62 bodova uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.



Grafikon 17: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROA

Izvor: obrada autora

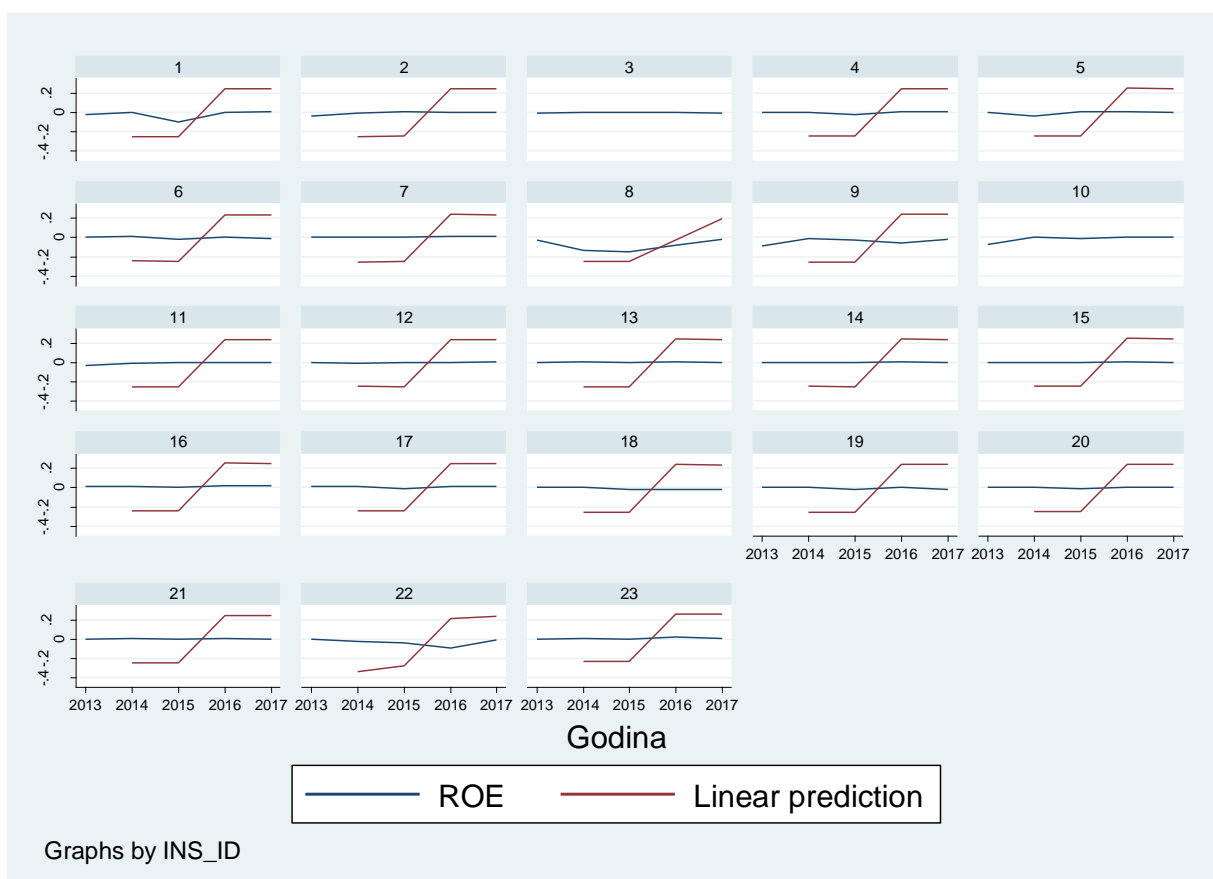
Tablica 17: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i pokazatelja uspješnosti ROE

Between regression (regression on group means) Number of obs = 83
 Group variable: banka_id Number of groups = 21
 R-sq: within = 0.0621 Obs per group: min = 3
 between = 0.8832 avg = 4.0
 overall = 0.0478 max = 4
 sd(u_i + avg(e_i.))= .010441 F(7,13) = 14.04
 Prob > F = 0.0000

| roe | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] | |
|--------------|-----------|-----------|-------|-------|----------------------|-----------|
| dbdp L1. | .4942252 | .08935 | 5.53 | 0.000 | .3011963 | .6872542 |
| ph_udio | -.0208672 | .0506717 | -0.41 | 0.687 | -.1303368 | .0886025 |
| ph_kre | .375159 | .3051498 | 1.23 | 0.241 | -.2840771 | 1.034395 |
| rez_akt | .152378 | .171922 | 0.89 | 0.392 | -.2190368 | .5237929 |
| vrij_usk_akt | -5.40e-06 | 2.81e-06 | -1.93 | 0.076 | -.0000115 | 6.60e-07 |
| kok_akt | .0282472 | .0505917 | 0.56 | 0.586 | -.0810495 | .1375439 |
| vel | .0036384 | .0029635 | 1.23 | 0.241 | -.002764 | .0100407 |
| _cons | -.3636482 | .1050975 | -3.46 | 0.004 | -.5906976 | -.1365988 |

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela može se utvrditi postojanje statistički značajne i pozitivne veze između BDP-a iz prethodne godine i pokazatelja uspješnosti ROE, odnosno i nakon godine s ostvarenim rastom BDP-a može se očekivati veća vrijednost pokazatelja ROE za 0,49 bodova uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.



Grafikon 18: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROE

Izvor: obrada autora

Tablica 18: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i NPM

```

Between regression (regression on group means)   Number of obs       =       83
Group variable: banka_id                        Number of groups    =       21

R-sq:  within = 0.0463                          Obs per group:  min =        3
        between = 0.8717                          avg =       4.0
        overall = 0.0442                          max =        4

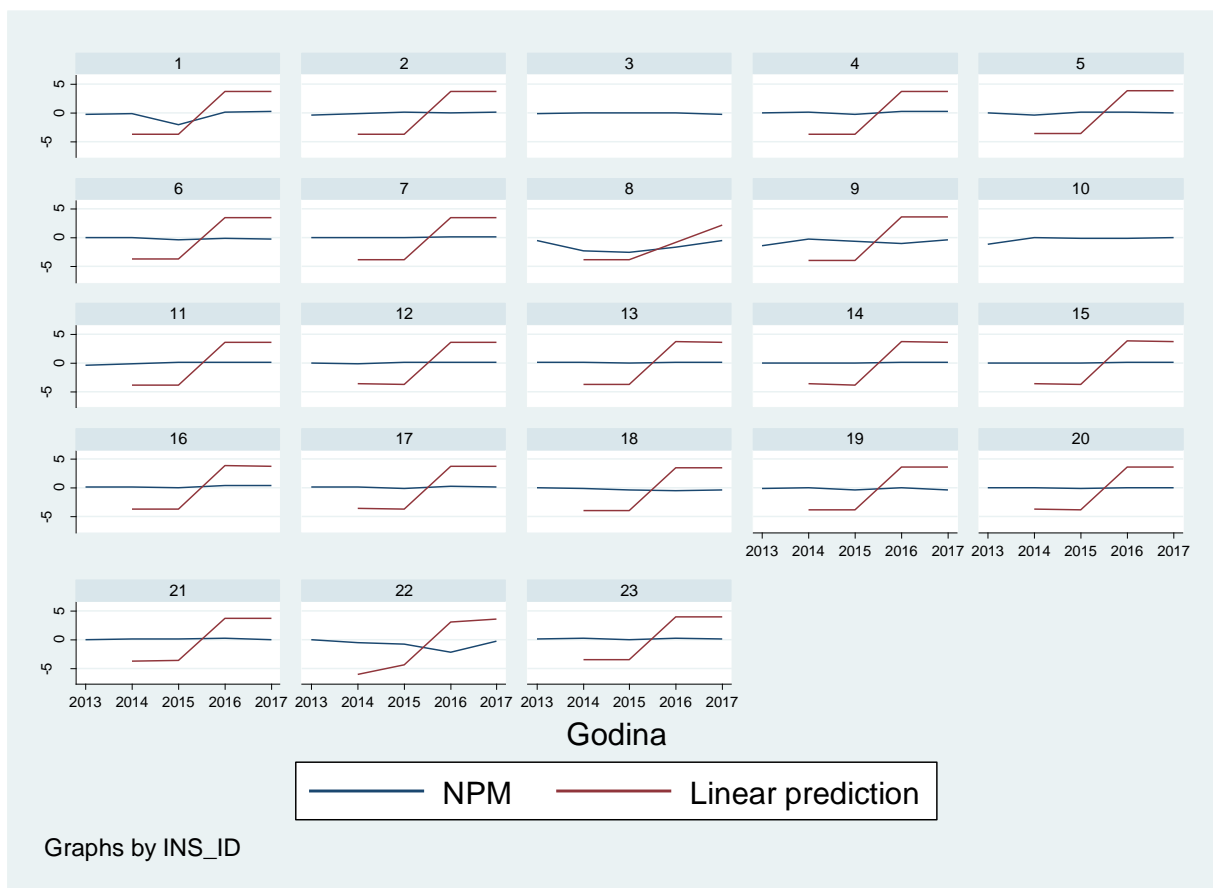
sd(u_i + avg(e_i.))= .2076804                    F(7,13)             =      12.62
                                                Prob > F             =      0.0001

```

| npm | Coef. | Std. Err. | t | P> t | [95% Conf. Interval] | |
|--------------|-----------|-----------|-------|-------|----------------------|-----------|
| dbdp | | | | | | |
| L1. | 7.495551 | 1.777241 | 4.22 | 0.001 | 3.656055 | 11.33505 |
| ph_udio | -.5271502 | 1.0079 | -0.52 | 0.610 | -2.704587 | 1.650286 |
| ph_kre | 6.978582 | 6.069667 | 1.15 | 0.271 | -6.134137 | 20.0913 |
| rez_akt | 1.61468 | 3.419662 | 0.47 | 0.645 | -5.773052 | 9.002411 |
| vrij_usk_akt | -.0001615 | .0000558 | -2.89 | 0.013 | -.0002821 | -.0000409 |
| kok_akt | .5937991 | 1.006308 | 0.59 | 0.565 | -1.580198 | 2.767796 |
| vel | .0609377 | .058947 | 1.03 | 0.320 | -.0664095 | .1882848 |
| _cons | -5.665013 | 2.090472 | -2.71 | 0.018 | -10.1812 | -1.148824 |

Izvor: obrada autora

Iz procijenjenog modela se može utvrditi postojanje statistički značajne i pozitivne veze između BDP-a iz prethodne godine i pokazatelja uspješnosti NPM, odnosno i nakon godine s ostvarenim rastom BDP-a može se očekivati veća vrijednost pokazatelja NPM za 7,49 bodova uz zadržavanje ostalih varijabli konstantnima.



Grafikon 19: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti NPM

Izvor: obrada autora

4. ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja utvrđene su pozitivne i negativne promjene BDP-a u promatranom petogodišnjem razdoblju od 2013. do 2017., dok je kretanje financijskih pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka heterogeno, odnosno specifično za svaku od promatranih banaka.

Utvrđeno je da prosječne vrijednosti financijskih pokazatelja nisu reprezentativne budući da postoje znatne oscilacije među promatranim bankama, slijedom čega je pri testiranju povezanosti između BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka korišten *between effect* regresijski model.

Nakon provedenog testiranja utvrđena je negativna i statistički značajna veza između promjene vrijednosti BDP-a i kretanja pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA.

Testiranjem povezanosti promjene vrijednosti BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja ROE utvrđena je statistički značajna pozitivna veza, odnosno u godinama rasta BDP-a ostvaruje se veća vrijednost pokazatelja uspješnosti ROE.

Promjena vrijednosti BDP-a pozitivno je utjecala na kretanje NPM, odnosno u godinama rasta BDP-a očekuje se veća vrijednost NPM.

Slijedom rezultata provedenog istraživanja pomoćna hipoteza H 1. 1., kojom se pretpostavlja da postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a u tekućoj godini i profitabilnosti banaka u istoj godini, može se prihvatiti kao istinita.

Nadalje, pretpostavljeno je da postoji povezanost između promjene vrijednosti BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka s vremenskim odmakom, zbog čega je uzet vremenski odmak od jedne godine.

Provedenim istraživanjem utvrđeno je da se nakon porasta vrijednosti BDP-a može očekivati pad vrijednosti pokazatelja uspješnosti ROA u narednoj godini, dok se istovremeno u narednoj godini može očekivati porast vrijednosti pokazatelja uspješnosti ROE i NPM. Na temelju rezultata pomoćna hipoteza H 1. 2., kojom se pretpostavlja da postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a u prethodnoj godini i profitabilnosti banaka u tekućoj godini, prihvaća se kao istinita.

Zaključno, nakon potvrđivanja obje pomoćne hipoteze može se prihvatiti i temeljna hipoteza rada, kojom se pretpostavlja da postoji pozitivna veza između kretanja BDP-a i profitabilnosti banaka.

LITERATURA

1. Andries, A. M. (2008): Theories Regarding the Banking Activity, *Analele Stientific Ale Universii“ Alexandru Ioan Cuza” Din Iași, Științe Economice*, 55, prema [Allen, Carletti, 2008].
2. Andrijanić, I. (2005): *Poslovanje u vanjskoj trgovini*, Mikrorad, Zagreb.
3. Benić, Đ. (2016): *Makroekonomija, Školska knjiga*, Zagreb.
4. Blanchard, O. (2011): *Makroekonomija*, Mate, Zagreb.
5. Bošnjak, G. (2015): *Bilančna struktura hrvatskih kreditnih institucija*, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
6. Buđun, M. (2010): *Kokoš ili jaje*, Banka, Institut za javne financije, Zagreb.
7. Delić, A., Rogić Dumančić, L. (2016): Utjecaj razvijenosti financijskog sustava na gospodarski rast zemalja srednje i istočne Europe, *Ekonomski pregled*, Zagreb, 67 (6), str. 535-556.
8. Državni zavod za statistiku (2009): *Izvori i metode obračuna bruto nacionalnog dohotka*, [Internet], raspoloživo na: <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/uploaded/p18b.pdf>, [15.6.2019.]
9. Državni zavod za statistiku (2019): *Prva procjena tromjesečnog BDP-a za prvo tromjesečje 2019.*, [Internet] raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv/important/PressCorner/Prezentacije/Prezentacija_GDP_2019Q1.pdf [14.7.2019.].
10. Eurostat (2019): *Nacionalni računi i BDP*, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr, [12.7.2019.].
11. Financijska agencija Republike Hrvatske (2012): *Sažetak za objavu o insolventnosti u Republici Hrvatskoj: 12/2011*, [Internet], raspoloživo na: www.fina.hr, [15.7.2019.].
12. Furjanić, H. (2014): *Analiza bankarskog poslovanja u RH*. Završni rad. Veleučilište u Slavonskom Brodu.
13. Gregurek, M., Vidaković N. (2011): *Bankarsko poslovanje*, RRiF plus d.o.o., Zagreb.
14. HNB (2018): *Bilten o bankama*, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2020824/hbilten-o-bankama-30.pdf/42efdf39-5ba2-4111-9efd-1a9b80ff78e8>, [11. 2. 2019.].

15. HNB (2018): Makroekonomska kretanja i prognoze, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2164557/hMKP_05.pdf/513a0119-efb1-4ae3-b065-718b5f1eafc3, [14.7.2019.].
16. HNB (2018): Bilten o bankama, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> [18.7.2019.].
17. HNB, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija>, [11. 2. 2019.].
18. Hrvatska gospodarska komora (2018): Kretanje BDP-a u Hrvatskoj – napokon osjetniji rast, [Internet], raspoloživo na: [https://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Kretanje%20BDP-a%20u%20Hrvatskoj%20-%20napokon%20osjetniji%20rast\(1\).pdf](https://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Kretanje%20BDP-a%20u%20Hrvatskoj%20-%20napokon%20osjetniji%20rast(1).pdf) [14.7.2019.].
19. Hrvatska narodna banka, [Internet], raspoloživo na: www.hnb.hr, [11.2.2019.].
20. Hrvatska narodna banka, Statistički podaci, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije>, [15.7.2019.].
21. Hrvatska narodna banka: Temeljne funkcije i struktura, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/onama/funkcije-i-struktura/uloga> [15.7.2019.].
22. Hrvatska udruga banaka (2017): HUB pregled, Hrvatska udruga banaka, Zagreb, br. 3.
23. Hrvatska udruga banaka, [Internet], raspoloživo na: <http://www.hub.hr/hr/popis-svih-banaka-koje-djeluju-u-republici-hrvatskoj>, [11.2.2019.].
24. King, R. G., Levine, R. (1993): Finance, entrepreneurship, and growth: Theory and evidence, Journal of Monetary Economics, (6), 32: str. 513–542.
25. Krtalić, S. i sur. (2004): Javna potrošnja u Republici Hrvatskoj ili na što država troši novac, Ekonomija.
26. Kruger, D. (2009): Makroekonomika, prijevod Bičanić i suradnici, Ekonomski fakultet, Zagreb.
27. Kundid, A. (2014): Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva, [Internet], raspoloživo na: https://bib.irb.hr/datoteka/845444.Kundid_Ana_-_Etiko_bankarstvo.pdf, [16.7.2019.].
28. Mankiw Gregory, N. (2006): Osnove ekonomije, MATE, Zagreb.
29. Mesarović, P. (2009): Temeljni pokazatelji analize financijskih izvještaja, Financijski klub.
30. Narodne novine (2013): Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine d.d., Zagreb, broj 159/13, 19/15, 102/15, 15/18.

31. Narodne novine (2018): Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine d.d., Zagreb.
32. Narodne novine (2018.): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 116/2018.
33. Pavković, A. (2004): Instrumenti vrednovanja uspješnosti poslovnih banaka, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu , II (1).
34. Poslovna Hrvatska, [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovna.hr>, [11.2.2019.].
35. Prga, I. i Šverko, I. (2006): Izdvojeni aspekti razvoja bankovnog tržišta, [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/file/16854>, str. 143 – 144. [15.7.2019.].
36. Rozga, A. (2009): Statistika za Ekonomiste, Ekonomski fakultet Split, Split, V. izdanje.
37. Stutely, R. (2007): Ekonomski pokazatelji: smisao ekonomije i ekonomskih indikatora, Masmedia i Poslovni dnevnik, Zagreb.
38. Vidučić, LJ. (2012): Financijski menadžment, Split; Ekonomski fakultet.
39. Werner, R. A. (2015): A lost century in economics: Three theories of banking and the conclusive evidence. International Review of Financial Analysis.
40. Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka.
41. Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L. (2008). Analiza financijskih izvještaja. Zagreb: Masmedia.

SAŽETAK

KRETANJE BDP-A U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPJEŠNOST POSLOVANJA BANAKA

Uspješno poslovanje financijskog sektora od velike je važnosti za svako gospodarstvo. U bankocentričnim financijskim sustavima, kakav je i sustav Republike Hrvatske, predstavljaju najvažnije institucije putem kojih se radi transferiranje novca od strane subjekata koji imaju višak kapitala (u obliku štednje, depozita i sl.) prema subjektima kojima nedostaje financijskih sredstava. Privatni sektor putem financijskog sektora dolazi do kapitala kojim se financira rast i razvoj poslovanja, a što posljedično dovodi do prosperiteta nacionalne ekonomije. U vremenima gospodarske stagnacije financijski sektor bilježi gubitke od teže naplativih plasmana, zbog čega je testirana povezanost između kretanja BDP-a na kretanje pokazatelje uspješnosti poslovanja uz korištenje odabranih kontrolnih varijabli koje su svojstvene za svaku banku individualno.

Nakon provedenog testiranja utvrđena je povezanost između kretanja BDP-a i uspješnosti poslovanja banaka.

Ključne riječi: pokazatelji uspješnosti, BDP, financijsko tržište

SUMMARY

GDP MOVEMENT IN REPUBLIC OF CROATIA AND PERFORMANCE OF BANKS

Successful operation of the financial sector is of great importance for every economy. In bank-centric financial systems, such as the system of the Republic of Croatia, they are most important institutions through which funds are transferred by entities that have surplus of financial resources (in the form of savings, deposits, etc.) to entities with deficient financial resources. Through the financial sector, private sector raises capital needed for financing growth and development of business, which consequentially result in prosperity of national economy. In a time of economic stagnation, financial sector records a loss because of more complex collection of payments, which is why the relationship between GDP movement and performance indicators was tested by using selected control variables that are specific to each bank individually.

After conducting statistical tests, relationship between GDP movement and bank performance has been identified.

Keywords: performance indicators, GDP, financial market

POPIS SLIKA

| | |
|--|----|
| Slika 1: Rast realnog BDP-a, 2007. – 2017. (postotna promjena u usporedbi s prethodnom godinom)..... | 11 |
| Slika 2: BDP po glavi stanovnika u tekućim tržišnim cijenama, 2007. i 2017..... | 12 |
| Slika 3: Odnos financijskih pokazatelja i osnovnih kriterija poslovanja..... | 22 |
| Slika 4: Ključni pokazatelji bankovnog sustava, na dan 31. prosinca 2017..... | 26 |
| Slika 5: Kreiranje panel baze podataka..... | 30 |
| Slika 6: Korelacija varijable kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja..... | 30 |

POPIS TABLICA

| | |
|---|----|
| Tablica 1: Proizvodna metoda mjerenja BDP-a na primjeru RH (tržišne cijene)..... | 9 |
| Tablica 2: BDP Hrvatske prema rashodovnoj metodi (tekuće cijene)..... | 10 |
| Tablica 3: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a 2014. u odnosu na 2008. (%)..... | 14 |
| Tablica 4: Kretanje BDP-a u RH u razdoblju od 2009. do 2019..... | 15 |
| Tablica 5: Pokazatelji zaduženosti..... | 24 |
| Tablica 6: Pokazatelji profitabilnosti..... | 25 |
| Tablica 7: Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka, na kraju razdoblja..... | 27 |
| Tablica 8: Poslovne banke uključene u uzorak istraživanja..... | 28 |
| Tablica 9: Definiranje varijabli modela..... | 29 |
| Tablica 10: Prikaz korelacijskih koeficijenata za odabrane varijable..... | 39 |
| Tablica 11: Deskriptivna statistika pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka..... | 40 |
| Tablica 12: Deskriptivna statistika kretanja BDP-a i kontrolnih varijabli..... | 41 |
| Tablica 13: Veza između kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROA..... | 42 |
| Tablica 14: Veza između BDP-a i pokazatelja uspješnosti ROE..... | 43 |
| Tablica 15: Veza između BDP-a i NPM..... | 45 |
| Tablica 16: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i pokazatelja uspješnosti ROA..... | 46 |
| Tablica 17: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i pokazatelja uspješnosti ROE..... | 48 |
| Tablica 18: Veza između BDP-a iz prethodnog razdoblja i NPM..... | 49 |

POPIS GRAFIKONA

| | |
|---|----|
| Grafikon 1: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA..... | 31 |
| Grafikon 2: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja uspješnosti poslovanja ROE..... | 32 |
| Grafikon 3: Dijagram rasipanja kretanja BDP-a i pokazatelja NPM..... | 33 |
| Grafikon 4: Stopa rasta BDP-a..... | 34 |
| Grafikon 5: Prosječno kretanje kamatnih prihoda banaka..... | 34 |
| Grafikon 6: Prosječno kretanje kamatnih prihoda po jedinici kredita..... | 35 |
| Grafikon 7: Prosječno kretanje omjera rezervacija i aktive banaka..... | 36 |
| Grafikon 8: Prosječno kretanje vrijednosnih usklađivanja banaka na 1000 kuna aktive..... | 36 |
| Grafikon 9: Prosječno kretanje udjela kredita ostalim komitentima u aktivi banaka | 37 |
| Grafikon 10: Prosječno kretanje aktive banaka..... | 37 |
| Grafikon 11: Prosječno kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja ROA..... | 38 |
| Grafikon 12: Prosječno kretanje uspješnosti poslovanja ROE..... | 38 |
| Grafikon 13: Prosječno kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja NPM..... | 39 |
| Grafikon 14: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti ROA pokazatelja | 43 |
| Grafikon 15: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROE..... | 44 |
| Grafikon 16: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti NPM..... | 46 |
| Grafikon 17: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROA..... | 47 |
| Grafikon 18: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti pokazatelja ROE..... | 49 |
| Grafikon 19: Kretanje ostvarenih i modelskih vrijednosti NPM..... | 50 |